

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**

« _____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: Оцінка фінансових результатів та обґрунтування
резервів максимізації прибутку підприємства**

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Христина КАРЕТНА

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Тамара САМІЛИК

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
«_____» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи

Каретній Христині Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Оцінка фінансових результатів та обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства

Науковий керівник: Самілик Т.М., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «04» жовтня 2024 року № 3294

2. Термін подання здобувачем роботи: 02.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони та законодавчі акти України, річні звіти підприємства, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ 1. Теоретичні аспекти оцінки фінансових результатів діяльності підприємства. 2. Сучасний стан господарської діяльності підприємства. 3. Обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Показники економічної ефективності діяльності підприємства. Оцінка фінансового стану підприємства. Зведені дані фінансових результатів діяльності підприємства за 2021-2023 роки. Ключові фактори впливу на сільське господарство України у 2025 році. Фактори мінімізації ризиків в агробізнесі. Найбільш популярні сорти дайкону. Поточні операційні витрати на виробництво дайкону. Вартість дайкону в супермаркетах та інтернет-магазинах. Показники ефективності проєкту. Індикатори ефективності проєкту. Оцінка ризиків проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості. Показники економічної ефективності виробництва дайкону.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання . 15.02.2024**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір вихідної інформації	Лютий-березень 2024 р.	
2	Підготовка теоретичного розділу	Квітень-травень 2024 р.	
3	Робота над другим розділом	Червень-серпень 2024 р.	
4	Робота над третім розділом	Вересень-жовтень 2024 р.	
5	Узагальнення висновків та пропозицій	Листопад 2024 р.	
6	Оформлення кваліфікаційної роботи	Листопад 2024 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Оцінка фінансових результатів та обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства»

Кваліфікаційна робота: 85с., 21 таблиця, 20 рисунків, 30 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процеси фінансової діяльності підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінки фінансових результатів діяльності підприємства.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в оцінці фінансових результатів та обґрунтуванні резервів максимізації прибутку підприємства.

Основними завданнями дослідження є:

- ✓ дослідження основних методик оцінки фінансових результатів діяльності підприємства та формування його прибутковості;
- ✓ діагностика сучасного стану фінансових результатів діяльності підприємства та визначення його спроможностей щодо гнучкості ведення бізнесу відповідно до ринкових вимог;
- ✓ пошук резервів максимізації прибутку на підприємстві та обґрунтування відповідних резервів.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи досліджень: монографічний, графічний метод, методи синтезу і аналізу та статистико-економічні прийоми обробки інформації з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна отриманих результатів. В процесі виконання кваліфікаційної роботи найбільш вагомими результатами, що дістали подальшого розвитку є:

- окреслення основних підходів до оцінки фінансових результатів діяльності підприємства та формування його прибутковості і доцільності їх застосування;

- ідентифікація сучасного стану фінансових результатів господарської діяльності підприємства та динаміки його розвитку протягом періоду дослідження, який включає періоди воєнного та довоєнного стану;

- запропоновано та обґрунтовано можливі варіанти покращення результатів фінансової діяльності підприємства з метою збільшення його прибутковості.

Досліджено сутність та методику оцінки фінансових результатів діяльності підприємства; окреслено основні підходи до формування прибутку підприємства та оцінки його прибутковості; проаналізовано сучасний стан результатів фінансової діяльності підприємства; виявлені основні проблеми, що спричиняють погіршення умов господарювання аграрними підприємствами; запропоновано впровадження інвестиційного проєкту з вирощування дайкону, з метою збільшення прибутковості підприємства та покращення результатів його господарської діяльності.

Результати проведених практичних досліджень керівництвом підприємства рекомендується впровадити в господарську його діяльність.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Прибуток, фінансовий стан підприємства, економічна ефективність, ліквідність, платоспроможність, конкурентоспроможність, проблеми аграрних підприємств, інвестиційний проєкт.

KEYWORDS

Income, financial state of enterprise, economic efficiency, liquidity, solvency, competitiveness, problems of agrarian enterprises, investment project.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Сутність та методика оцінки фінансових результатів діяльності підприємства	10
1.2. Методика формування прибутку підприємства та оцінки його прибутковості	18
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	27
2.1. Діагностика промислово-виробничого потенціалу підприємства	27
2.2. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємства	36
Висновки до другого розділу	43
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	47
3.1. Обґрунтування впровадження інвестиційного проекту	47
3.2. Ефективність впровадження інвестиційного проекту	63
Висновки до третього розділу	70
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах воєнного стану фінансовий стан діяльності підприємства, як ніколи залежить від результатів фінансової його діяльності. Адже, саме раціональне, ефективне та обґрунтоване використання фінансових ресурсів у поєднанні з високотехнічним та технологічним забезпеченням підприємства суттєво впливає на кінцеві результати його діяльності, плато- та кредитоспроможність, конкурентоспроможність на ринках відповідних галузей. Від фінансових результатів господарської діяльності підприємства залежить його можливість бути більш гнучким щодо потреб ринку, можливості впровадження інвестиційно-інноваційних проєктів, розширення видів господарської діяльності тощо

За останні три роки аграрні підприємства зштовхнулись з великою кількістю викликів, що суттєво вплинули на результати їх господарської діяльності. Це такі як: можливість сіяти та збирати врожаї на полях, що були заміновані або під час масованих атак ворогом; проблеми з логістичними шляхами реалізації продукції, зміна яких призводить до підвищення витрат підприємств; необхідність зміни ділових партнерів, що поставляли сировину підприємствам; природно-кліматичні умови, які суттєво за останні роки змінились в нашій країні і в цілому у світі тощо.

Все це призводить до необхідності швидкого пошуку вирішення поставлених проблем перед підприємствами з метою їх подальших фінансових можливостей ведення господарської діяльності

Об'єктом дослідження є процеси фінансової діяльності підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінки фінансових результатів діяльності підприємства.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в оцінці фінансових результатів та обґрунтуванні резервів максимізації прибутку підприємства.

Основними завданнями дослідження є:

- ✓ дослідження основних методик оцінки фінансових результатів діяльності підприємства та формування його прибутковості;
- ✓ діагностика сучасного стану фінансових результатів діяльності підприємства та визначення його спроможностей щодо гнучкості ведення бізнесу відповідно до ринкових вимог;
- ✓ пошук резервів максимізації прибутку на підприємстві та обґрунтування відповідних резервів.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи досліджень: монографічний, графічний метод, методи синтезу і аналізу та статистико-економічні прийоми обробки інформації з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна отриманих результатів. В процесі виконання кваліфікаційної роботи найбільш вагомими результатами, що дістали подальшого розвитку є:

- окреслення основних підходів до оцінки фінансових результатів діяльності підприємства та формування його прибутковості і доцільності їх застосування;
- ідентифікація сучасного стану фінансових результатів господарської діяльності підприємства та динаміки його розвитку протягом періоду дослідження, який включає періоди воєнного та довоєнного стану;
- запропоновано та обґрунтовано можливі варіанти покращення результатів фінансової діяльності підприємства з метою збільшення його прибутковості.

Практичне значення одержаних результатів полягає у виявленні сучасних проблем господарської діяльності підприємства та в конкретних

пропозиціях і рекомендаціях щодо покращення його результатів фінансової діяльності.

Апробація результатів дослідження. Результати наукових досліджень апробувались на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (29-30 квітня 2024 р. м. Дніпро); на III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, м. Дніпро, 03-04 жовтня 2024 р. Дніпро, ДДАЕУ та були опубліковані в журналі *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №17 (Васильєв С.В., Масляєва О.О., Лапенко Х.О. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та особливості структури, С. 96-100).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з реферату, вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та пропозицій, переліку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 85 сторінок. Перелік використаних джерел – 30 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та методика оцінки фінансових результатів діяльності підприємства

В сучасних умовах воєнного стану фінансовий стан діяльності підприємства, як ніколи залежить від результатів фінансової його діяльності. Адже, саме раціональне, ефективне та обґрунтоване використання фінансових ресурсів у поєднанні з високотехнічним та технологічним забезпеченням підприємства суттєво впливає на кінцеві результати його діяльності, плато- та кредитоспроможність, конкурентоспроможність на ринках відповідних галузей. Від фінансових результатів господарської діяльності підприємства залежить його можливість бути більш гнучким щодо потреб ринку, можливості впровадження інвестиційно-інноваційних проєктів, розширення видів господарської діяльності тощо.

Фінансова стабільність підприємства є результатом його господарської діяльності та характеризується наявністю необхідної кількості фінансових ресурсів, потоку управлінських рішень щодо вкладення цих ресурсів з метою підвищення його прибутковості, плато- та кредитоспроможності на основі оптимізації структури активів, власного капіталу та зобов'язань.

Аналіз та оцінка фінансових результатів господарської діяльності підприємства базується на визначенні його майнового стану, ліквідності та платоспроможності підприємства, фінансової незалежності, ділової активності та прибутковості за результатами господарювання. Основними користувачами аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є:

- ✓ акціонери підприємства, яких завжди цікавить можливість отримання високих дивідендів;

- ✓ менеджери підприємства, які за допомогою діагностики фінансових результатів діяльності підприємства можуть оцінити ефективність та обґрунтованість своїх прийнятих рішень;
- ✓ інвестори, які зацікавлені в низькому рівні ризиків своїх вкладень;
- ✓ кредитори, які зацікавлені в кредитоспроможності підприємства;
- ✓ постачальники сировини та обладнання, яких завжди цікавить миттєва платоспроможність підприємства;
- ✓ працівники підприємства, які зацікавлені у своєчасній виплаті заробітної плати та можливостей підприємства до її підвищення;
- ✓ податкові служби, страхові компанії та інші органи державного управління.

Аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства за кожним із вище зазначених напрямів можливо проводити за допомогою експрес-аналізу та комплексної діагностики. Експрес-аналіз дає можливість виявити проблемні місця в фінансовій діяльності підприємства, а комплексна діагностика дозволяє встановити проблеми, які викликали погіршення результатів фінансової діяльності підприємства і знайти можливі шляхи їх вирішення. За допомогою експрес-діагностики, яка здійснюється перш за все на основі вертикального та горизонтального аналізу активної та пасивної частин балансу підприємства, можливо одразу встановити певні позитивні або негативні зміни, які відбуваються на підприємстві (збільшення кредиторської та дебіторської заборгованостей, відсутність пропорційного співвідношення оборотних та необоротних активів підприємства, порушення балансу між власним та позиковим капіталом на підприємстві тощо). Комплексна діагностика надає можливості встановити фактори впливу на негативні порушення результатів фінансової діяльності. Це може бути фактор не обґрунтованого результату вибору своїх постачальників, не досконало укладені договори із своїми партнерами, що суттєво буде впливати на зростання дебіторської, а відповідно, і кредиторської

заборгованостей підприємства, скорочення отриманого чистого прибутку на підприємстві тощо.

Найбільш поширена методика комплексної оцінки фінансових результатів діяльності підприємства базується на визначенні групи коефіцієнтів за кожним з напрямів, від яких залежать кінцеві результати діяльності підприємства. Ця методика дозволяє більш досконало проаналізувати фінансову діяльність підприємства та визначити проблеми і знайти можливі варіанти їх усунення, оскільки різноманіття коефіцієнтів, що характеризують кожен напрям фінансових результатів діяльності підприємства дозволяє оцінити можливі ризики в кожному з них.

Діагностику фінансової діяльності підприємства завжди починають з оцінки його майнового стану, оскільки від наявності та рівня оновлення матеріально-технічної бази підприємства суттєво залежить обсяг і якість виготовленої продукції та умовні витрати, які підприємство несе у зв'язку з недоотриманням продукції або не використанням наявного обладнання на підставі його суттєвого фізичного зносу.

Оцінку майнового стану здійснюють на підставі встановлення таких коефіцієнтів як: коефіцієнт зносу основних засобів (відношення суми амортизації основних засобів до їх первісної вартості); коефіцієнт придатності основних засобів, який доповнює коефіцієнт зносу (відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості); коефіцієнти оновлення (відношення вартості основних засобів, що надійшли протягом року до їх вартості на кінець звітного періоду) та вибуття основних засобів (відношення вартості основних засобів, що вибули до їх вартості на початок звітного періоду). Ці коефіцієнти дозволяють встановити наскільки придатна матеріально-технічна база в частині основних засобів до її використання в процесі виробничої діяльності підприємства. Адже, високий відсоток зношення основних засобів суттєво впливає на кінцеві результати діяльності підприємства. Тому, при аналізі сучасного майнового стану підприємства, необхідно не тільки оцінити придатність основних засобів до їх

використання в процесі виробничої діяльності, а і оцінити як і яким чином підприємство намагається оновити свої основні засоби. А для цього, необхідно проаналізувати та оцінити фінансові спроможності підприємства здійснювати відповідне оновлення. А відтак, подальший аналіз фінансових результатів діяльності підприємства пов'язаний саме з напрямом його ліквідності та платоспроможності.

Ліквідність – це спроможність підприємства швидко перетворювати свої активи на гроші з метою покриття своїх зобов'язань. В цьому аспекті слід зазначити, що всі активи підприємства поділяються на декілька категорій (груп) щодо їх ліквідності. Найбільш ліквідними активами є грошові кошти та їх еквіваленти і поточні фінансові інвестиції. До наступної групи (активи, що швидко реалізуються) відноситься дебіторська заборгованість, оскільки для її перетворення на гроші потрібен певний період часу. Найменш ліквідними серед оборотних активів підприємства є запаси та поточні біологічні активи (активи, що реалізуються повільно), для яких потрібен ще більший час, ніж для дебіторської заборгованості, для їх перетворення в грошові кошти. І найменш ліквідними активами підприємства (активи, що важко реалізуються) вважаються необоротні активи. Поділ всіх активів підприємства на відповідні групи щодо їх ліквідності необхідний для встановлення платоспроможності підприємства в різні його періоди (середньостроковий період, короткостроковий період та визначення миттєвої платоспроможності). З цією метою визначають, як мінімум, три коефіцієнти ліквідності:

– коефіцієнт загальної ліквідності, який дозволяє встановити платоспроможність підприємства в середньостроковому періоді. Нормативне значення даного показника перевищує одиницю. Тобто, поточні активи підприємства повинні перевищувати його поточні зобов'язання. Якщо зазначений коефіцієнт перевищує значення «2», то це свідчить про ефективне управління оборотними активами підприємства;

– коефіцієнт проміжної ліквідності, який дозволяє встановити платоспроможність підприємства в короткостроковому періоді. Нормативне значення цього показника знаходиться в межах від 0,6 до 0,8, що свідчить про співвідношення дебіторської заборгованості, грошових коштів та їх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій із загальною сумою поточних зобов'язань на рівні 0,6 – 0,8. Тобто, підприємство на 60-80% повинно бути забезпечено грошовими коштами та активами, що швидко реалізуються для того, щоб покрити свої поточні зобов'язання;

– коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує миттєву платоспроможність підприємства. Для цього підприємство повинно мати наявності мінімум 20,0% грошових коштів та їх еквівалентів для можливості миттєво погасити свої боргові зобов'язання на вимогу кредиторів.

Якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності не відповідає його нормативному значенню, а попередні показники відповідають або навіть і суттєво перевищують їх, то це значить, що у підприємства досить велика дебіторська заборгованість, зростання якої у подальшому може призвести до суттєвих фінансових втрат.

Визначення цих показників ліквідності підприємства є дуже важливим в подальшій господарській діяльності, оскільки основними користувачами значень цих показників є:

- постачальники сировини і матеріалів, яким важливо знати платоспроможність підприємства в миттєвому періоді;
- банки, яким важливо знати платоспроможність підприємства в короткостроковому періоді;
- покупці та власники акцій або облігацій підприємства, які хочуть знати на скільки підприємство є платоспроможним в середньострокову періоді, оскільки від цього буде залежати розмір їх дивідендів.

Таким чином, від позитивних значень коефіцієнтів ліквідності підприємства залежать його відносини зі своїми партнерами, кредитними установами та наявними власниками акцій і облігацій, а також із майбутніми

акціонерами, від яких буде залежати можливість вливання додаткових інвестицій в господарську діяльність підприємства.

Крім вище зазначених показників ліквідності підприємства, додатково визначають:

- величину робочого функціонуючого капіталу, від розміру якої залежить не лише здатність підприємства своєчасно сплачувати свої боргові зобов'язання, а і можливість для розширення своєї діяльності та інвестування;

- коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів, який показує питому вагу грошових коштів та їх еквівалентів в загальній сумі чистих оборотних активів;

- частку поточних активів в загальному підсумку балансу підприємства;

- частку виробничих запасів в поточних активах, розмір якої суттєво впливає на проміжну ліквідність підприємства. Великий розмір запасів в оборотних активах підприємства свідчить про не доцільні управлінські рішення щодо раціональності використання фінансових ресурсів підприємства;

- частку чистих оборотних активів у покритті запасів.

Фінансова стійкість (незалежність) підприємства – це ще один напрям діагностики результатів фінансової діяльності підприємства, від якого залежить платоспроможність і конкурентоспроможність підприємства. Фінансова незалежність підприємства свідчить, про перевищення у підприємства власного капіталу на позиковим капіталом. Основний принцип, який покладено в систему показників аналізу та оцінки фінансової стабільності діяльності підприємства є співвідношення у різних варіаціях його власного та залученого капіталу.

Основними показниками, що надають можливість визначити фінансову незалежність та платоспроможність підприємства є:

✓ коефіцієнт автономії, який показує питому вагу власного капіталу у загальному підсумку балансу підприємства. Нормативне значення даного показника складає більше ніж 0,5. Тобто підприємство вважається фінансово незалежним, якщо питома вага його власного капіталу у загальній сумі балансу підприємства перевищує 50,0%. Критичне значення цього показника дорівнює 0,5;

✓ коефіцієнт концентрації позикового капіталу, який доповнює коефіцієнт автономії, оскільки в сумі вони повинні дорівнювати одиниці і визначається як співвідношення позикового капіталу до загальної суми балансу підприємства. Оскільки ці два показники є залежними один від одного, то нормативне значення відповідного показника складає менше ніж 0,5. Тобто, чим менше у підприємства залучених коштів в загальній сумі балансу підприємства, тим більш незалежним і фінансово стійким воно є;

✓ коефіцієнт фінансової залежності є оберненим показником фінансової автономії підприємства. Критичне значення даного показника за результатами фінансової діяльності підприємства дорівнює 2,0;

✓ коефіцієнт фінансової стабільності та коефіцієнт фінансового ризику – це два взаємообернених показника, які визначаються як співвідношення власного капіталу до позикового і навпаки. Підприємство вважається фінансово стабільним, якщо коефіцієнт фінансової його стійкості буде більше одиниці, а критичне значення, коли він дорівнює одиниці. Це означає, що у підприємства однаковий розмір власного та залученого капіталу;

✓ коефіцієнт маневреності власних коштів показує частку власного капіталу, що знаходиться в обороті і яка капіталізована. Нормативне значення даного показника дорівнює 0,5;

✓ коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів та коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел – це два взаємозалежних показника, які в сумі повинні дорівнювати одиниці;

✓ коефіцієнт інвестування свідчить про частку основних засобів, яка профінансована за рахунок власних коштів.

З метою покращення фінансових результатів діяльності підприємства воно повинно здійснювати високий рівень своєї ділової активності. Система показників, що характеризує ділову активність підприємства побудована за принципом визначення (встановлення) кількості оборотів однієї грошової одиниці протягом року на підприємстві в цілому та за окремими напрямками його фінансової та операційної діяльності. Чим більше разів одна грошова одиниця обертається протягом року, тим більше доходу, а відповідно і прибутку, отримає підприємство в кінці звітної періоду, що буде свідчити про обґрунтовані управлінські рішення щодо фінансової діяльності підприємства. До основних показників, які свідчать про ділову активність підприємства відносяться:

- ✓ коефіцієнт оборотності активів, який свідчить про кількість оборотів однієї грошової одиниці усіх активів підприємства протягом року;

- ✓ коефіцієнти оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей. Чим більше разів буде обертатись одна грошова одиниця, що знаходиться в дебіторській заборгованості, тим менше шансів у підприємства звертатись до кредитних установ за позиченням грошових коштів і навпаки;

- ✓ коефіцієнти обороту основних засобів та власного капіталу;

- ✓ коефіцієнти оборотності оборотного капіталу та матеріально-виробничих запасів.

Всі вище зазначені коефіцієнти тісно пов'язані із показниками періоду обороту однієї грошової одиниці за відповідними спрямуваннями. Чим вищий коефіцієнт оборотності, тим за менший період часу одна грошова одиниця проходить повний цикл відтворення продукції. А це значить, що коефіцієнти оборотності та періоди обороту – це взаємозалежні показники, що свідчать про ділову активність підприємства. Всі показники періоду обороту визначаються як відношення кількості календарних днів у році до відповідного коефіцієнту оборотності однієї грошової одиниці.

Критеріальним показником ділової активності підприємства виступає фінансовий цикл господарської діяльності підприємства, який визначається як сума періодів обороту дебіторської заборгованості та товарно-матеріальних запасів, від якої потрібно відрахувати період обороту кредиторської заборгованості. Позитивною динамікою вважається, коли фінансовий цикл підприємства має тенденцію до скорочення. Але від'ємне значення даного показника може свідчити про певні проблеми у підприємства з його ліквідністю. Іншими словами, підприємство залучає велику суму кредиторських коштів, що в довгостроковому періоді може призвести до негативних наслідків.

Важливим напрямом в діагностиці результатів фінансової діяльності підприємства виступає оцінка його прибутковості за результатами господарювання. Вона будується на аналізі кожного окремого бізнес-процесу та діяльності підприємства в цілому. Детальний розгляд діагностики та оцінки прибутковості підприємства розглянемо в наступному розділі.

1.2. Методика формування прибутку підприємства та оцінки його прибутковості

Головною метою діяльності будь-якого комерційного підприємства є максимізація отриманого прибутку. Адже, саме прибуток є основою можливостей підприємства вести розширений спосіб відтворення продукції, впроваджувати нові інвестиційні проєкти, здійснювати інноваційну діяльність, яка буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Загальне визначення прибутку можна трактувати наступним чином: «прибуток – це частина доданої або новоствореної вартості продукту, що

реалізується підприємством і відображає різницю між доходами та витратами отриманими від фінансово-господарської діяльності підприємства» [29].

З наведеного визначення прибутку зрозуміло, що прибуток, як економічна категорія, дозволяє встановити розмір додатково отриманих коштів на підприємстві після відрахування з отриманого доходу всіх витрат, що пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємства.

У зв'язку з тим, що підприємство в процесі свого господарювання здійснює, як мінімум, два види діяльності (операційну та фінансову), то доцільно визначати розмір отриманого прибутку від кожного з вище наведених видів діяльності, а потім і в цілому по підприємству. Це дозволить виявити, який із видів діяльності є більш прибутковим, і який із цих видів діяльності приносить підприємству найбільшу кількість витрат.

Операційна діяльність підприємства пов'язана з процесом виробництва та процесом реалізації продукції. Відповідно в кожному із окремих процесів підприємство несе певні витрати і отримує певний прибуток після реалізації продукції (робіт, послуг). Фінансова діяльність пов'язана з формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємства, за результатами якої підприємство також може отримувати певні прибутки або збитки.

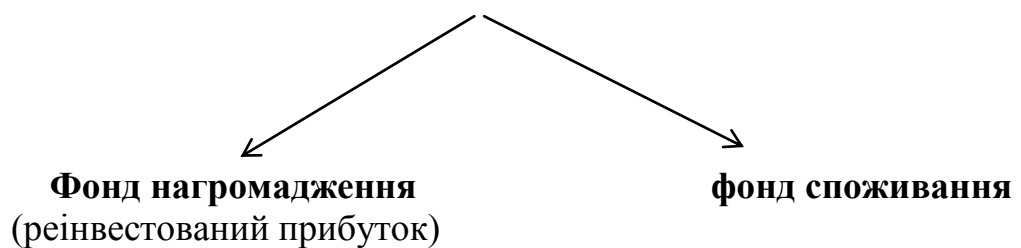
За допомогою рисунку 1.1 розглянемо загальну схему формування різних видів прибутку за результатами діяльності підприємства.

Наведена схема дає можливість прослідити чітку послідовність розрахунку усіх видів прибутків, які формуються на підприємстві за результатами його господарської діяльності. Так, валовий прибуток, який розраховується як різниця між отриманим чистим доходом від реалізації товарів (робіт, послуг) та виробничою собівартістю реалізованої продукції, дає можливість оцінити прибуток, який покаже ефективність продаж. Іншими словами, валовий прибуток показує можливість підприємства покрити витрати на виробництво реалізованої продукції отриманим доходом і додатково отримати кошти у вигляді прибутку. Але, за валовим прибутком не можливо оцінити прибутковість всієї операційної діяльності підприємства,

оскільки в даному прибутку ще закладені витрати по операційній діяльності, що не включаються у виробничі витрати. Тобто, даний прибуток характеризує тільки частину всієї операційної діяльності підприємства.

чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	-	Виробнича собівартість продукції	=	валовий прибуток
валовий прибуток	- +	Інші операційні витрати; Інші операційні доходи	=	Операційний прибуток
Операційний прибуток	- +	Фінансові витрати; Фінансові доходи	=	Прибуток від звичайної діяльності
Прибуток від звичайної діяльності	-	Податок на прибуток	=	Чистий прибуток

Чистий прибуток

Рис. 1.1 Загальна схема формування різних видів прибутку за результатами діяльності підприємства

Для оцінки прибутковості всієї операційної діяльності підприємства необхідно від валового прибутку відрахувати всі операційні витрати, які не входять у виробничу собівартість (адміністративні витрати, витрати на збут продукції та інші витрати) та додати операційні доходи, які не пов'язані з процесом виробництва продукції (дохід від оренди майна, доходи від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), дохід від операційних курсових різниць тощо). Отриманий прибуток дає можливість оцінити економічний ефект від операційної діяльності в цілому та відповісти на питання, чи потрібно міняти вид діяльності.

Оскільки підприємство окрім операційної діяльності здійснює фінансову діяльність, яка може приносити прибутки або збитки підприємству, доречним є визначення прибутку від звичайної діяльності (прибуток до оподаткування), який дозволить оцінити прибутковість господарської діяльності підприємства за усіма видами діяльності. Для цього від операційного прибутку необхідно відрахувати фінансові витрати (сплата відсотків на позиковий капітал, витрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів тощо) та додати фінансові доходи (дохід від інвестицій в інші підприємства, дивіденди тощо).

Будь-який прибуток від звичайної діяльності підприємства завжди підлягає оподаткуванню. Різниця між прибутком від звичайної діяльності і розміром податку на прибуток дозволяє визначити чистий прибуток підприємства, за рахунок якого формується фонд споживання та фонд нагромадження (реінвестиційний прибуток).

Таким чином, проведений аналіз формування різних видів прибутку на підприємстві дає можливість встановити чітку взаємозалежність між операційною та фінансовою господарською діяльністю підприємства, оскільки розмір отриманого чистого прибутку на пряму залежить від розмірів валового, операційного прибутків та прибутку від звичайної діяльності.

В процесі господарської діяльності з метою обґрунтування управлінських рішень та планування виробничої діяльності досить часто визначають маржинальний прибуток, який дозволяє дізнатись, що вигідніше продавати. Розмір даного прибутку завжди буде цікавить керівника підприємства та його менеджерів, оскільки даний прибуток дозволяє знайти точку беззбитковості господарської діяльності в цілому або окремих видів продукції. Під час випуску декількох видів продукції аналіз маржинального прибутку дозволяє визначити найбільш прибуткові та збиткові позиції. Таким чином, можна робити акцент на тих видах продукції, які принесуть максимальний дохід.

Маржинальний прибуток не відображається в бухгалтерській звітності підприємства, але в процесі аналізу його можна розрахувати за допомогою показників форми 2 «Звіт про фінансові результати» діяльності підприємства. Для цього необхідно від чистого доходу відрахувати змінні витрати (матеріальні витрати, витрати на оплату праці та відрахування на соціальні потреби).

Прибуток, як економічна категорія, відображає тільки результат діяльності підприємства, який необхідно порівнювати з витратами, які понесло підприємство для отримання відповідного результату. Таке порівняння необхідне для визначення критерію економічної ефективності діяльності підприємства. Адже, будь-яке підприємство може отримувати великі прибутки при цьому нести суттєві витрати і навпаки.

Рентабельність, як економічна (критеріальна) категорія результатів господарювання підприємства може визначатись і характеризувати окремі його напрями діяльності (інвестиційну, інноваційну, операційну, комерційну тощо). Кожен з цих напрямів може характеризуватись декількома видами рентабельності. Це дає можливість оцінити найбільш привабливі види діяльності підприємства в які можуть вливатись інвестиції з подальшою метою максимізації прибутку.

Основні види рентабельності, що визначаються в процесі господарської діяльності:

✓ рентабельність активів (ROA) дозволяє оцінити ефективність використання всіх активів підприємства не залежно від їх спрямування за видами діяльності і визначається як відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів підприємства. Даний показник дозволяє оцінити ефективність прийнятих рішень керівництвом підприємства;

✓ рентабельність власного капіталу (ROE) дозволяє оцінити ефективність використання наявного власного капіталу на підприємстві і визначається як відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу;

✓ рентабельність необоротних активів (RFA) дозволяє оцінити ефективність використання основного капіталу підприємства і визначається як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної суми необоротних активів;

✓ рентабельність оборотних активів (RCA) оцінює скільки прибутку приносить одна одиниця оборотного капіталу підприємства і визначається як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості оборотного капіталу;

✓ рентабельність інвестицій (ROI) дозволяє оцінити ефективність використання постійного капіталу підприємства та відображає конкурентоспроможність підприємства генерувати прибуток в ринковій економіці. Визначається як відношення чистого прибутку підприємства до загальної суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань;

✓ рентабельність продаж (ROS). Даний показник розраховується як відношення валового (операційного, чистого) прибутку до чистого доходу отриманого підприємством протягом року. Оскільки даний показник розраховується за трьома видами прибутку, то його (як правило) поділяють на валову рентабельність продаж, операційну рентабельність продаж та чисту рентабельність продаж. За допомогою даних видів рентабельності оцінюється кожен окремо бізнес-процес підприємства, а в цілому рентабельність продаж показує скільки підприємство отримало відповідного прибутку на кожну гривню чистого доходу і в більшій своїй частині характеризує комерційний напрям діяльності підприємства;

✓ рентабельність виробничої діяльності (ROM). Як і рентабельність продаж, даний вид рентабельності може розраховуватись за трьома видами прибутків (валовий, операційний, чистий) і поділяється на три окремих види рентабельності виробничої діяльності. Співвідношення отриманого прибутку (валового, операційного, чистого) до собівартості реалізованої продукції дає можливість оцінити ефективність виробничої діяльності підприємства та обґрунтованості прийнятих рішень керівництвом щодо обраних видів

продукції та технології їх виробництва з відповідною матеріально-технічною базою;

✓ рентабельність персоналу (ROL) визначається як відношення чистого прибутку до середньооблікової чисельності працівників підприємства і дозволяє оцінити додану річну продуктивність праці персоналу підприємства;

✓ рентабельність продукції визначається як відношення отриманого чистого прибутку від реалізації конкретного виду продукції до загальної суми витрат на її виробництво та реалізацію. Дозволяє оцінити прибутковість та привабливість виробництва конкретного виду продукції;

✓ рентабельність сумарних активів (ROTA) показує ефективність використання підприємством всіх своїх активів перед виплатою за зобов'язаннями і визначається як відношення прибутку від звичайної діяльності (прибуток до оподаткування) до середньорічної суми активів підприємства;

✓ рентабельність вкладеного капіталу (ROCE) визначається як відношення прибутку від звичайної діяльності (прибуток до оподаткування) до різниці між загальною сумою активів підприємства та короткостроковими зобов'язаннями;

✓ маржинальна рентабельність визначається як відношення маржинального прибутку до чистого доходу. З даним видом рентабельності досить тісно пов'язаний такий показник як поріг рентабельності, який дозволяє визначити сукупність збуту продукції, завдяки якій компанія покриває свої витрати на її виробництво без отримання прибутку з продажів, тобто виходить в «нуль». В свою чергу з порогом рентабельності тісно пов'язаний такий показник як запас фінансової стійкості, який може визначатись, як у відсотках, так і в грошовому вимірі. Даний показник дозволяє встановити люверс фінансової стійкості підприємства на випадок зниження ціни на ринку відповідної продукції.

Таким чином, дослідження щодо методики формування прибутку підприємства та оцінки його прибутковості дозволили встановити чітку взаємозалежність між операційною та фінансовою господарською діяльністю підприємства, оскільки розмір отриманого чистого прибутку на пряму залежить від розмірів валового, операційного прибутків та прибутку від звичайної діяльності, який формується за результатами усіх видів діяльності підприємства. Проте, на аналізі прибутковості діяльності підприємства, діагностика результатів господарювання суб'єкта економічної діяльності не повинна зупинятись, оскільки отриманий прибуток є лише результатом діяльності підприємства, який потрібно порівняти з витратами, що несе підприємство для отримання відповідного ефекту. При цьому, дослідження, як прибутковості підприємства, так і його рентабельності необхідно здійснювати не тільки в цілому по підприємству, а і за окремими його напрямками діяльності.

Висновки до першого розділу

1. Дослідження щодо сутності та методики оцінки фінансових результатів діяльності підприємства довели, що фінансові результати господарювання підприємства на пряму пов'язані з усіма видами його діяльності і залежать від: сучасного майнового стану підприємства; його ділової активності (спроможності збільшити кількість оборотів однієї грошової одиниці протягом року за усіма спрямуваннями); ліквідності (можливості швидко перетворювати активи підприємства на гроші) та платоспроможності підприємства; фінансової стабільності, що свідчить про обґрунтовані рішення щодо формування власного та залученого капіталу; прибутковості за результатами фінансової діяльності підприємства.

2. Дослідження щодо методики формування прибутку підприємства та оцінки його прибутковості дозволили встановити чітку взаємозалежність між операційною та фінансовою господарською діяльністю підприємства, оскільки розмір отриманого чистого прибутку на пряму залежить від розмірів валового, операційного прибутків та прибутку від звичайної діяльності, який формується за результатами усіх видів діяльності підприємства. Проте, на аналізі прибутковості діяльності підприємства, діагностика результатів господарювання суб'єкта економічної діяльності не повинна зупинятись, оскільки отриманий прибуток є лише результатом діяльності підприємства, який потрібно порівняти з витратами, що несе підприємство для отримання відповідного ефекту. При цьому, дослідження, як прибутковості підприємства, так і його рентабельності необхідно здійснювати не тільки в цілому по підприємству, а і за окремими його напрямками діяльності.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Діагностика промислово-виробничого потенціалу підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія», що розташоване в селищі Широке Дніпровського району Дніпропетровської області, працює вже протягом 26 років. Засновником та кінцевим бенефіціаром підприємства є Булкін Сергій Іванович. Станом на початок 2024 року розмір його статутного капіталу складає 34375,00 грн. Підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (Код КВЕДа 01.11). Також, згідно статуту товариства, воно має право займатись такими видами діяльності як: вирощування овочів і баштанних; розведення коней, овець і кіз, свиней і поросят; виробництво олій і жирів; виробництво продуктів мукомельно-круп'яної промисловості тощо.

Підприємство має в своєму розпорядженні 1941 га сільськогосподарських угідь, розмір яких протягом періоду дослідження практично не змінювався, та 45 працівників станом на початок 2024 року. Основні види культур, які вирощує товариство - це озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка та соняшник.

Виробнича діяльність будь-якого аграрного підприємства завжди пов'язана з використанням певних ресурсів таких як: земельні ресурси, трудові ресурси, матеріальні ресурси та фінансові ресурси. Тільки при наявності відповідних ресурсів в їх нормативній потребі дає можливість підприємству виготовляти в достатній кількості продукції високої якості. Але, не тільки наявність цих ресурсів впливає на конкурентоспроможність підприємства та якість його продукції. Від ефективності використання

наявних ресурсів, обґрунтованості їх раціонального використання суттєво залежать кінцеві результати діяльності підприємства. Відповідно до вище зазначеного, проведемо дослідження щодо забезпеченості та ефективності використання наявного промислово-виробничого потенціалу підприємства.

Земельні ресурси в сільському господарстві відіграють важливу роль, оскільки без їх наявності підприємства не можуть виготовляти продукцію галузі рослинництва, яка також є основою виробництва продукції галузі тваринництва у вигляді кормової бази. Склад, структуру та землезабезпеченість підприємства земельними ресурсами і рівень їх інтенсивного використання наведемо у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних ресурсів, землезабезпеченість

Показники	2021		2022		2023		2023 у % до 2021
	га	%	га	%	га	%	
Площа с.-г. угідь, га	1939	100,0	1939	100,0	1941	100,0	100,10
з них рілля	1747	90,1	1747	90,1	1854	95,5	106,12
в т.ч. посівна площа	1700	87,7	1730	89,2	1749	90,1	102,88
Коефіцієнт розораності	0,90		0,99		0,96		106,13
Коефіцієнт використання ріллі	0,97		0,97		0,94		97,25
Кількість працівників, осіб	41		41		45		109,76
Припадає на одного працівника:							
- с.-г. угідь	47,3		47,3		43,1		91,19
- ріллі	42,6		42,6		41,2		96,71

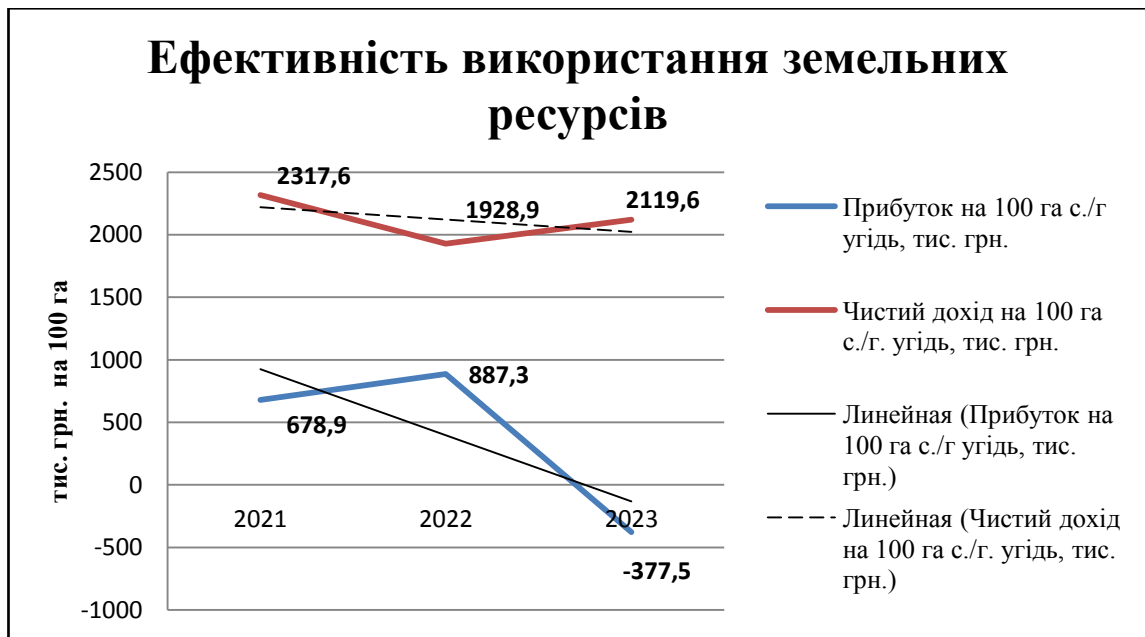
Дослідження щодо складу та структури земельних ресурсів підприємства доводять, що протягом періоду дослідження площа сільськогосподарських угідь практично не змінювалась (за винятком 2023 року, коли підприємство додатково орендувало 2 га). Проте, площа ріллі у 2023 році в порівнянні з 2021 роком суттєво змінилась у бік збільшення на 6,12%, що в свою чергу вплинуло на збільшення посівної площі підприємства. Більш детальний аналіз саме посівної площі доводить, що

керівництво намагається дотримуватись сівообігу на підприємстві, але високе значення коефіцієнту використання ріллі свідчить про досить маленький обсяг щорічного чорного пару, що може негативно (в динаміці) впливати на ефективність використання земельних ресурсів підприємства.

В цілому, підприємство в достатній мірі забезпечено земельними ресурсами для ведення відповідної господарської діяльності (кількість сільськогосподарських угідь, що припадає на 1 працівника у 2023 році склала 43,1 га), а коефіцієнти рівня інтенсивності використання землі засвідчують високий їх рівень.

В основі аналізу ефективності використання земельних ресурсів лежить обсяг отриманої продукції в натуральному та грошовому вимірах на 100 або 1 га відповідних угідь. В цьому аспекті слід звернути увагу на той факт, що кількість отриманої продукції з одного гектара земельних ресурсів залежить від великої кількості чинників. Перш за все, на обсяги виробництва продукції впливає економічна родючість земельних ресурсів. Якщо керівництво підприємства не приділяє значної уваги підвищенню родючості їх земельних ресурсів, то і обсяги виробництва продукції у такого підприємства постійно будуть скорочуватись. Другим чинником є дотримання сівозмін на підприємстві, не дотримання яких суттєво погіршує родючість землі і призводить до скорочення обсягів отриманої продукції. Третім чинником є якість насінневого матеріалу, який використовуються для посіву сільськогосподарських культур та стан матеріально-технічної бази підприємства. Четвертим, досить суттєвим, чинником є природно-кліматичні умови, від яких залежить якість і обсяги виробництва продукції, а відповідно і ефективність використання земельних ресурсів.

За допомогою рисунку 2.1 проведемо дослідження щодо вартісних показників ефективності використання земельних ресурсів підприємства.

Рис. 2.1. Ефективність використання земельних ресурсів підприємства

Дослідження вартісних показників ефективності використання земельних ресурсів свідчить про суттєві зміни в діяльності підприємства. Так, в 2023 році обсяг отриманого чистого доходу на 100 га сільськогосподарських угідь в порівнянні з 2021 роком зменшився на 197,98 тис. грн. В той же час по відношенню до 2022 року ми бачимо позитивну тенденцію до його підвищення, що свідчить про суттєві коливання отриманого доходу на підприємстві протягом періоду дослідження. На такі коливання, звісно суттєво впливає воєнний стан в країні і проблеми з логістичними шляхами реалізації продукції галузі рослинництва.

Подальший аналіз ефективності використання земельних ресурсів засвідчує негативний прибуток (збиток), який підприємство отримало у 2023 році, що свідчить не стільки про ефективність використання земельних ресурсів підприємства, а про певні проблеми із зростаючими витратами підприємства на виробництво продукції і певні природно-кліматичні умови, які суттєво вплинули на обсяги і якість отриманої продукції.

В цілому, зазначимо, що за період дослідження підприємство (згідно вартісних показників) має негативну тенденцію щодо ефективності використання земельних ресурсів.

Важливою складовою частиною промислово-виробничого потенціалу підприємства є його трудові ресурси, від наявності яких залежать кінцеві результати діяльності підприємства. Адже, на результати діяльності підприємства суттєво впливає наявність саме кваліфікованих фахівців, що задіяні, як у виробничому, так і в організаційному процесі виробництва продукції. Саме за допомогою трудових ресурсів підприємства можуть об'єднувати основні та оборотні засоби, що використовуються в процесі господарської діяльності і саме завдяки трудовим ресурсам на підприємствах приймаються обґрунтовані рішення щодо ефективності використання матеріально-виробничого потенціалу підприємства.

За допомогою таблиці 2.2 проведемо дослідження щодо забезпеченості та рівня використання трудових ресурсів на підприємстві.

Таблиця 2.2

Наявність та рівень використання трудових ресурсів

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Чисельність робітників в середньому за рік, осіб	41	41	45	109,8
Фактичний час, що був відпрацьований трудовим колективом - всього, тис. люд.-год.	84,26	78,06	85,58	101,6
Фактичний час, що був відпрацьований одним працівником підприємства, люд.-год.	2055,1	1903,9	1901,8	92,5
Річний запас робочого часу трудового колективу, тис. люд.-год.	78,93	78,93	86,63	109,8
Коефіцієнт використання фонду робочого часу	1,07	0,99	0,99	92,5
Площа сільськогосподарських угідь, га	1939,0	1939,0	1941	100,1
Припадає працівників на 100 га сільськогосподарських угідь, осіб	2,11	2,11	2,32	109,6

Дослідження щодо наявності та рівня використання трудових ресурсів на підприємстві доводять, що протягом періоду 2021-2023 рр. кількість працівників на підприємстві зростає тільки у 2023 році на 4 особи або на 9,8%, що вплинуло на збільшення річного фонду запасу робочого часу також на 9,8% відповідно. Проте, подальший аналіз доводить, що збільшення працівників на підприємстві призвело до менш ефективного їх використання (кількість годин, яка була відпрацьована одним працівником на підприємстві протягом року у 2023 році скоротилась на 7,5% склавши у 2023 році 1901,8 люд-год.). Збільшення працівників на підприємстві на 9,8% та площі сільськогосподарських угідь лише на 0,1% призвело до підвищення трудозабезпеченості підприємства у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 9,6%.

Матеріально-технічна база підприємства завжди відігравала суттєву роль в кінцевих результатах господарської діяльності підприємств. Оскільки від її стану залежить потенційний обсяг виготовленої продукції підприємством протягом року. Чим більше підприємство турбується про стан своїх основних засобів, постійно дбає про оновлення обладнання, яке приймає активну участь у процесі виробництва продукції, тим кращі кінцеві результати діяльності підприємства. Можливість своєчасної закупки якісної сировини також відіграє суттєву роль в діяльності підприємства. Воно повинно враховувати нормативний запас сировини для неперервного процесу відтворення продукції та дбати про якість цієї сировини. Самим головним в діяльності підприємства є чітке співвідношення наявного обладнання, яке в змозі переробити наявну кількість сировини на підприємстві.

Таким чином, дослідження щодо наявності та ефективності використання основних та оборотних засобів набуває актуальності (табл. 2.3).

Наявність та ефективність використання матеріально-технічної бази підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	3893,4	4101,2	5012,53	128,74
Знос основних засобів на кінець звітного періоду, тис. грн.	5836,10	5922,9	6515,19	111,64
Первісна вартість основних засобів на кінець звітного року, тис. грн.	9729,50	10024,1	11527,72	118,48
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	88426,90	60112,3	78145,99	88,37
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	44938,4	37401,8	41141,98	91,55
Середньорічна чисельність працівників, осіб	41	41	45	109,76
Площа сільськогосподарських угідь, га	1939	1939	1941	100,10
Фондооснащеність, тис. грн.	200,79	211,51	258,24	128,61
Фондоозброєність, тис. грн.	94,96	100,03	111,39	117,30
Фондовіддача (за чистим доходом), грн.	11,54	9,12	8,21	71,11
Фондомісткість (за чистим доходом), грн.	0,09	0,11	0,12	140,62
Коефіцієнт зношення	0,60	0,59	0,57	-0,03
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	0,51	0,62	0,53	+0,02
Період обороту оборотного капіталу, днів	718,2	586,6	693,3	-24,93
Чистий прибуток, тис. грн.	13163,9	17204,7	-7327,3	-20491,15
Норма прибутку, %	14,3	26,8	-8,8	-23,07 в.п.

Дослідження щодо наявності та ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства доводять, що протягом 2021-2023 років воно намагалось постійно покращувати стан основних засобів, про що свідчать такі показники, як фондооснащеність, фондозабезпеченість та залишкова вартість основних засобів, які у 2023 році проти 2021 року зросли на 28,61%, 17,3% та 28,74% відповідно. А коефіцієнт зношення знизився на 0,03.

В той же час, нерівномірні темпи скорочення середньорічної вартості оборотних засобів (вартість оборотних засобів скоротилась на 11,63%) та отриманого чистого доходу від реалізації продукції (чистий дохід скоротився на 8,45%) вплинуло на підвищення коефіцієнту обороту оборотних засобів (+0,02), що негативно вплинуло на період обороту оборотного капіталу, який в 2023 році проти 2021 року збільшився практично на 25 днів.

В цілому, слід зауважити, що незважаючи на суттєві намагання підприємства покращувати стан своєї матеріально-технічної бази та ефективно її використовувати такі показники, як фондвіддача (знизилась на 28,89%, хоча і суттєво перевищує нормативне її значення), фондомісткість (збільшилась на 40,62%), період обороту оборотного капіталу (збільшився майже на 25 днів) та норма прибутку (-23,07 відсоткових пунктів), свідчать про погіршення ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства. Головною причиною такого становища є скорочення отриманого чистого доходу на підприємстві у 2023 році в порівнянні з 2021 роком (хоча в порівнянні з 2022 роком чистий дохід суттєво збільшився) та підвищення витрат на виробництво і реалізацію продукції, що суттєво вплинуло на кінцевий результат діяльності підприємства, яке замість прибутку у 2023 році отримало збиток у розмірі 7327,3 грн.

Проведені дослідження щодо наявності та ефективності використання матеріально-виробничого потенціалу підприємства за кожною окремою його складовою дають можливість оцінити діяльність підприємства в цілому. Для цього зведемо усі основні показники в єдину таблицю і зробимо обґрунтований висновок (табл. 2.4.).

Показники економічної ефективності діяльності підприємства свідчать, що протягом 2021-2023 років результати господарської діяльності товариства значно коливалися. Так, найбільший прибуток у підприємства був у 2022 році при найменшому отриманому доході протягом трьох останніх років, а 2023 рік відзначився збитковою діяльністю підприємства незважаючи на те, що кількість отриманого чистого доходу трохи менша ніж у 2021 році. Така

ситуація пояснюється суттєвими коливаннями цін на виготовлену продукцію та витратами, які несе підприємство в процесі виробництва та реалізації готової продукції. Суттєвий вплив на кінцеві результати діяльності підприємства також мають природно-кліматичні умови та воєнний стан в нашій країні.

Таблиця 2.4

Показники економічної ефективності діяльності підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	44938,4	37401,8	41141,98	91,55
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	13163,9	17204,7	-7327,3	-20491,15
Припадає чистого доходу на 100 га с./г. угідь, тис. грн.	2317,6	1928,9	2119,6	91,46
Припадає чистого прибутку (збитку) на 100 га с./г угідь, тис. грн.	678,9	887,3	-377,5	-1056,4
Фондовіддача (за чистим доходом), грн.	11,54	9,12	8,21	71,11
Коефіцієнт зношення основних засобів	0,60	0,59	0,57	-0,03
Тривалість обороту оборотного капіталу, днів	718,2	586,6	693,3	-24,93
Норма прибутку, %	14,3	26,8	-8,8	-23,07 в.п.
Валова рентабельність виробництва, %	0,48	0,98	-0,17	-0,65 в.п.
Чиста рентабельність продаж, %	29,3	46,0	-17,81	-47,10 в.п.

В цілому, зауважимо, що у 2023 році в порівнянні з попередніми 2021 та 2022 роками господарська діяльність підприємства значно погіршилась незважаючи на всі намагання підприємства оновлювати сучасний стан матеріально-технічної бази підприємства та збільшення працівників підприємства, про що свідчать критерії економічної ефективності норма прибутку (знизилась на 23,07 відсоткових пункти і станом на 2023 рік склала -8,8%), валова рентабельність виробництва (знизилась на 0,65 відсоткових пункти і станом на 2023 рік склала -0,17%) та чиста рентабельність продаж, яка також скоротилась на 47,1 відсоткових пункти в порівнянні з 2021 роком і станом на 2023 рік склала -17,81%.

2.2. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємства

В процесі господарської діяльності підприємства здійснюють не тільки операційну, але і фінансову діяльність. Від раціонального, обґрунтованого та ефективного використання фінансових ресурсів підприємств в значній мірі залежать кінцеві результати діяльності підприємства. Адже, саме наявність в достатній кількості фінансових ресурсів дозволяє підприємствам вести неперервний процес відтворення продукції, розширювати свої виробничі можливості, залишатись плато- і кредитоспроможними та конкурентоспроможними на ринках відповідних галузей.

Фінансовий стан діяльності підприємств завжди цікавить не тільки їх власників та працівників підприємств, але і акціонерів підприємств, постачальників та кредиторів. Так, постачальників завжди цікавить миттєва платоспроможність підприємства, оскільки від цього буде залежати чи не збільшиться їх дебіторська заборгованість на підприємстві, що може суттєво вплинути на результати діяльності підприємств-постачальників. Акціонерів та працівників підприємства цікавлять стабільно позитивні кінцеві результати діяльності підприємства (платоспроможність в середньостроковому періоді), оскільки від розміру отриманого прибутку буде залежати розмір отриманих дивідендів та можливість отримання своєчасної заробітної плати з можливим її підвищенням. Кредитні установи завжди цікавляться можливістю підприємства сплачувати свої боргові зобов'язання в короткостроковому періоді. Отже, виникає потреба провести дослідження щодо ліквідності та платоспроможності підприємства в різних його періодах (табл. 2.5.).

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства свідчить, що у 2023 році в порівнянні з 2021 роком за усіма періодами ліквідність підприємства погіршилась, і в цілому має негативну тенденцію, незважаючи на той факт, що загальна та проміжна ліквідності підприємства відповідають

їх нормативним значенням. Так, загальна ліквідність підприємства скоротилась на 0,3, а проміжна на 0,5, склавши у 2023 році 1,5 та 1,2 відповідно. Щодо абсолютної ліквідності підприємства, тобто миттєвої його платоспроможності, зазначимо, що даний показник не тільки має тенденцію до скорочення, але він і не відповідає його нормативному значенню. Все це говорить про зростаючу дебіторську заборгованість на підприємстві, що призводить до необхідності підприємства постійно користатись короткотерміновими кредитами для можливості ведення неперервного процесу відтворення продукції.

Таблиця 2.5

Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 +/- до 2021	Нормативне значення показника
Ліквідність підприємства в середньостроковому періоді	1,8	1,9	1,5	-0,3	> 1
Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді	1,7	1,7	1,2	-0,5	0,6-0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (миттєва платоспроможність підприємства)	0,1	0,1	0,02	-0,1	Нижня межа - 0,2

Таким чином, виходячи з проведеного аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства можемо зазначити, що товариство ліквідне та платоспроможне. Проте, йому рекомендується переглянути свої договірні умови з реалізаторами продукції (або навіть і своїх партнерів) з метою скорочення своєї дебіторської заборгованості.

Платоспроможність підприємства тісно пов'язана з його фінансовим станом. Фінансова незалежність підприємства дозволяє йому здійснювати

процес розширення своєї діяльності, процес постійного оновлення матеріально-технічної бази та залишатись конкурентоспроможним на ринку.

Оцінка фінансової автономії підприємства здійснюється з метою порівняння власного та залученого капіталу в різних його варіаціях. Це дозволяє отримати уяву щодо ризиків ведення господарської діяльності підприємства та його залежності від зовнішніх кредиторів.

Оцінку фінансової незалежності діяльності підприємства проведемо за допомогою таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка фінансової незалежності підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 +/- до 2021	Нормативне значення показника
Коефіцієнт власного капіталу	0,69	0,70	0,68	-0,01	> 0,5
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,31	0,30	0,32	0,01	< 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	1,45	1,43	1,47	0,02	Критичне значення - 2
Співвідношення власного та позикового капіталу (стійкість підприємства)	2,23	2,33	2,13	-0,10	> 1
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,58	0,60	0,40	-0,18	нормативне значення 0,5
Співвідношення довгострокового капіталу до загальної суми позикового капіталу	0,05	0,03	0,02	-0,03	$\leq 0,25$

Аналіз фінансової незалежності підприємства свідчить, що протягом періоду дослідження товариство було фінансово автономним та платоспроможним, про що свідчать коефіцієнти фінансової незалежності та концентрації позикового капіталу, які, навіть в найгірший для підприємства 2023 рік, перевищували їх нормативне значення і склали 0,68 та 0,32 відповідно. Тобто, питома вага власного капіталу в загальній сумі балансу підприємства в 2023 році склала 68%. Це звісно досить високий показник, проте, нажаль, він має тенденцію до погіршення.

Подальший аналіз фінансової стійкості підприємства доводить, що в 2023 році проти 2021 року на підприємстві значно скоротився розмір власного оборотного капіталу. Коефіцієнт маневреності власних коштів зменшився на 0,18, склавши у 2023 році лише 0,4, що навіть не відповідає його нормативному значенню (норматив – 0,5). Це свідчить про те, що більша частка власного капіталу підприємства капіталізована і у підприємства виникають проблеми з вільним маневрування власних оборотних коштів.

Таким чином, можемо засвідчити, що підприємство фінансово незалежне, платоспроможне, має невеликий обсяг довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикового капіталу. Проте, має певні проблеми із скороченням питомої ваги власного капіталу в загальній сумі балансу підприємства та із суттєвим зменшенням робочого функціонуючого оборотного капіталу в частині власного капіталу, що скорочує його можливість своєчасно сплачувати миттєві поточні зобов'язання і вести процес розширення своєї діяльності та інвестування.

Платоспроможність підприємства, його фінансова незалежність та конкурентоспроможність на ринку в значній мірі залежить від його результатів господарської діяльності, які відображаються в його прибутковості. Прибутковість підприємства залежить від великої кількості, як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які впливають на результати діяльності підприємства. До них відносяться: політична та економічна

нестабільність в країні, природно-кліматичні умови, ринкова кон'юнктура ринку, вартість сировини, стан матеріально-технічної бази підприємства та його фінансовий стан тощо. Отже, враховуючи велику кількість факторів, що впливають на кінцевий результат діяльності підприємства – його прибутковість та рентабельність, проведемо дослідження щодо обґрунтованості прийнятих рішень керівництвом підприємства для покращення його господарської діяльності (табл. 2.7.).

Таблиця 2.7

Рентабельність господарської діяльності підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 +/- 2021
Рентабельність активів	0,14	0,27	-0,09	-0,23
Рентабельність власного капіталу	0,22	0,41	-0,13	-0,35
Чиста рентабельність продаж	0,29	0,46	-0,18	-0,47
Валова рентабельність виробництва	0,005	0,010	-0,002	-0,01
Чиста рентабельність виробництва	0,41	0,85	-0,15	-0,57

Аналіз рентабельності господарської діяльності підприємства свідчить, що протягом періоду дослідження товариство мало не стабільні результати своєї діяльності, оскільки всі види рентабельності значно коливаються по роках, але, на жаль, мають негативну тенденцію до погіршення саме завдяки результатам 2023 року, коли підприємство замість прибутку отримало суттєвий збиток.

В цілому зазначимо, що в 2023 році підприємство зазнало суттєвого погіршення результатів своєї господарської діяльності за комерційним та виробничим напрямом, що вплинуло на погіршення рентабельності активів підприємства та його власного капіталу.

З метою підсумовування результатів фінансової діяльності підприємства є необхідність у встановленні інтегрованої оцінки фінансового потенціалу товариства. Для цього з основних напрямів фінансового аналізу

діяльності підприємства обираються найважливіші показники і порівнюються з їх нормативними значеннями, за допомогою чого можливо встановити тип фінансового потенціалу підприємства (високий, середній, низький).

До основних показників ліквідності та платоспроможності підприємства відносяться показники, що характеризують його платоспроможність в середньостроковому, короткостроковому та миттєвому періодах. Найважливішими показниками фінансової стійкості підприємства є коефіцієнт незалежності та коефіцієнт концентрації позикового капіталу, а прибутковість підприємства характеризують всі види рентабельності капіталу та виробничої діяльності.

В таблиці 2.8 наведемо нормативні значення показників результатів фінансової діяльності підприємства з метою подальшого їх порівняння з фактичними даними для встановлення типу фінансової стійкості підприємства (табл. 2.9, 2.10, 2.11).

Таблиця 2.8

Рейтингова оцінка ФПП за фінансовими показниками

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт власного капіталу	> 0,5	0,3-0,5	< 0,3
Ліквідність підприємства в середньостроковому періоді	> 2,0	1,0-2,0	< 1,0
Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді	> 0,8	0,4-0,8	< 0,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (миттєва платоспроможність підприємства)	> 0,2	0,1-0,2	< 0,1
Рентабельність усіх активів	> 0,1	0,05-0,1	< 0,05
Рентабельність власного капіталу	> 0,15	0,1-0,15	< 0,1
Валова рентабельність виробництва	> 1,6	1,0-1,6	< 1,0
Коефіцієнт загальної заборгованості	< 0,5	0,7-0,5	> 0,7

Таблиця 2.9

Зведені дані фінансових результатів діяльності підприємства за 2021 рік

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт власного капіталу	0,69		
Ліквідність підприємства в середньостроковому періоді		1,8	
Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді	1,7		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (миттєва платоспроможність підприємства)		0,1	
Рентабельність усіх активів	0,14		
Рентабельність власного капіталу	0,22		
Валова рентабельність виробництва			0,005
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,31		

Таблиця 2.10

Зведені дані фінансових результатів діяльності підприємства за 2022 рік

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт власного капіталу	0,70		
Ліквідність підприємства в середньостроковому періоді		1,9	
Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді	1,7		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (миттєва платоспроможність підприємства)		0,1	
Рентабельність усіх активів	0,27		
Рентабельність власного капіталу	0,41		
Валова рентабельність виробництва			0,01
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,3		

Таблиця 2.11

Зведені дані фінансових результатів діяльності підприємства за 2023 рік

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт власного капіталу	0,68		
Ліквідність підприємства в середньостроковому періоді		1,5	
Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді	1,2		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (миттєва платоспроможність підприємства)			0,02
Рентабельність усіх активів			-0,09
Рентабельність власного капіталу			-0,13
Валова рентабельність виробництва			-0,002
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,32		

Дослідження щодо типу фінансового потенціалу підприємства за його фінансовими показниками доводить, що протягом 2021 та 2022 років підприємство мало певні проблеми з валовою рентабельністю виробництва, коли кількість отриманого валового прибутку підприємства на одиницю витрат було досить незначним. Також прослідковувались не суттєві відхилення показників загальної та абсолютної ліквідності підприємства від високих їх значень. А починаючи вже з 2023 року підприємство опинилося в доволі проблемній ситуації, коли воно отримало збиток замість прибутку. Це суттєво вплинуло одразу на чотири показника такі як: абсолютна ліквідність підприємства та всі види рентабельності, які за нормативними показниками опинилися в зоні низького рівня фінансового потенціалу підприємства.

Отже, на підставі проведеного дослідження щодо типу фінансового потенціалу підприємства можемо зазначити, що протягом 2021 та 2022 років підприємство мало високий рівень фінансового потенціалу, а в 2023 році, у зв'язку із суттєвим збитком за результатами господарської діяльності, практично одразу за більшістю показників попало в низький рівень. Хоча, слід відмітити, що високі показники коефіцієнту власного капіталу, загальної заборгованості та ліквідності підприємства в короткостроковому періоді, дозволяють віднести фінансовий потенціал підприємства до середнього рівня.

Таким чином, провівши дослідження щодо фінансового стану підприємства можемо стверджувати, що підприємство фінансово незалежне, плато- та кредитоспроможне, хоча і має певні проблеми з ліквідністю за результатами господарської діяльності у 2023 році.

Висновки до другого розділу

1. Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» середнє за своїми розмірами, яке станом на 2023 рік має в своєму розпорядженні 1941 га сільськогосподарських угідь, розмір яких протягом

періоду дослідження практично не змінювався, та 45 працівників станом на початок 2024 року. Підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Основні види культур – це озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка та соняшник.

2. Аналіз показників економічної ефективності діяльності підприємства засвідчив, що протягом 2021-2023 років результати господарської діяльності товариства значно коливалися. Так, найбільший прибуток у підприємства був у 2022 році при найменшому отриманому доході протягом трьох останніх років, а 2023 рік відзначився збитковою діяльністю підприємства незважаючи на те, що кількість отриманого чистого доходу трохи менша ніж у 2021 році. Така ситуація пояснюється суттєвими коливаннями цін на виготовлену продукцію та витратами, які несе підприємство в процесі виробництва та реалізації готової продукції. Суттєвий вплив на кінцеві результати діяльності підприємства також мають природно-кліматичні умови та воєнний стан в нашій країні.

В цілому, у 2023 році в порівнянні з попередніми 2021 та 2022 роками господарська діяльність підприємства значно погіршилась незважаючи на всі намагання підприємства оновлювати сучасний стан матеріально-технічної бази підприємства та збільшення працівників підприємства, про що свідчать критерії економічної ефективності норма прибутку (знизилась на 23,07 відсоткових пункти і станом на 2023 рік склала -8,8%), валова рентабельність виробництва (знизилась на 0,65 відсоткових пункти і станом на 2023 рік склала -0,17%) та чиста рентабельність продаж, яка також скоротилась на 47,1 відсоткових пункти в порівнянні з 2021 роком і станом на 2023 рік склала -17,81%.

3. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства свідчить, що у 2023 році в порівнянні з 2021 роком за усіма періодами ліквідність підприємства погіршилась, і в цілому має негативну тенденцію, незважаючи на той факт, що загальна та проміжна ліквідності підприємства відповідають їх нормативним значенням. Так, загальна ліквідність підприємства

скоротилась на 0,3, а проміжна на 0,5, склавши у 2023 році 1,5 та 1,2 відповідно. Щодо абсолютної ліквідності підприємства, тобто миттєвої його платоспроможності, зазначимо, що даний показник не тільки має тенденцію до скорочення, але він і не відповідає його нормативному значенню. Все це говорить про зростаючу дебіторську заборгованість на підприємстві, що призводить до необхідності підприємства постійно користатись короткотерміновими кредитами для можливості ведення неприривного процесу відтворення продукції. В цілому, можемо зазначити, що товариство ліквідне та платоспроможне. Проте, йому рекомендується переглянути свої договірні умови з реалізаторами продукції (або навіть і своїх партнерів) з метою скорочення своєї дебіторської заборгованості.

4. Діагностика фінансової незалежності підприємства свідчить, що протягом періоду дослідження товариство було фінансово автономним, платоспроможним (коефіцієнти фінансової незалежності та концентрації позикового капіталу навіть в найгірший для підприємства 2023 рік перевищили їх нормативне значення і склали 0,68 та 0,32 відповідно) і мало невеликий обсяг довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикового капіталу. Проте, підприємство має певні проблеми із скороченням питомої ваги власного капіталу в загальній сумі балансу підприємства та із суттєвим зменшенням робочого функціонуючого оборотного капіталу в частині власного капіталу, що скорочує його можливість своєчасно сплачувати миттєві поточні зобов'язання і вести процес розширення своєї діяльності та інвестування.

5. Аналіз прибутковості та рентабельності господарської діяльності підприємства засвідчив, що протягом періоду дослідження товариство мало не стабільні результати своєї діяльності, оскільки всі види рентабельності значно коливалися по роках, але, нажаль, мали негативну тенденцію до погіршення саме завдяки результатам господарювання 2023 року, коли підприємство замість прибутку отримало суттєвий збиток. В цілому, в 2023 році підприємство зазнало суттєвого погіршення результатів своє

господарської діяльності за комерційним та виробничим напрямом, що вплинуло на погіршення рентабельності активів підприємства та його власного капіталу.

6. На підставі проведеного дослідження щодо типу фінансового потенціалу підприємства було доведено, що протягом 2021 та 2022 років підприємство мало високий рівень фінансового потенціалу, а в 2023 році, у зв'язку із суттєвим збитком за результатами господарської діяльності, практично одразу за більшістю показників попало в низький рівень. Хоча, слід відмітити, що високі показники коефіцієнту власного капіталу, загальної заборгованості та ліквідності підприємства в короткостроковому періоді, дозволяють віднести фінансовий потенціал підприємства до середнього рівня.

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування впровадження інвестиційного проєкту

Розпочата війна в нашій країні у лютому 2022 року та впровадження воєнного стану суттєво змінили можливості діяльності не тільки аграрних підприємств, а і підприємств всіх галузей національної економіки. За цей час аграрні підприємства зштовхнулись з великою кількістю викликів, що суттєво вплинули на результати їх господарської діяльності. Це такі як:

- ✓ можливість сіяти та збирати врожаї на полях, що були заміновані або під час масованих атак ворогом;
- ✓ проблеми з логістичними шляхами реалізації продукції, зміна яких призводить до підвищення витрат підприємств;
- ✓ необхідність зміни ділових партнерів, що поставляли сировину підприємствам;
- ✓ природно-кліматичні умови, які суттєво за останні роки змінились в нашій країні і в цілому у світі тощо.

Все це призводить до необхідності швидкого пошуку вирішення поставлених проблем перед підприємствами з метою їх подальших фінансових можливостей ведення господарської діяльності.

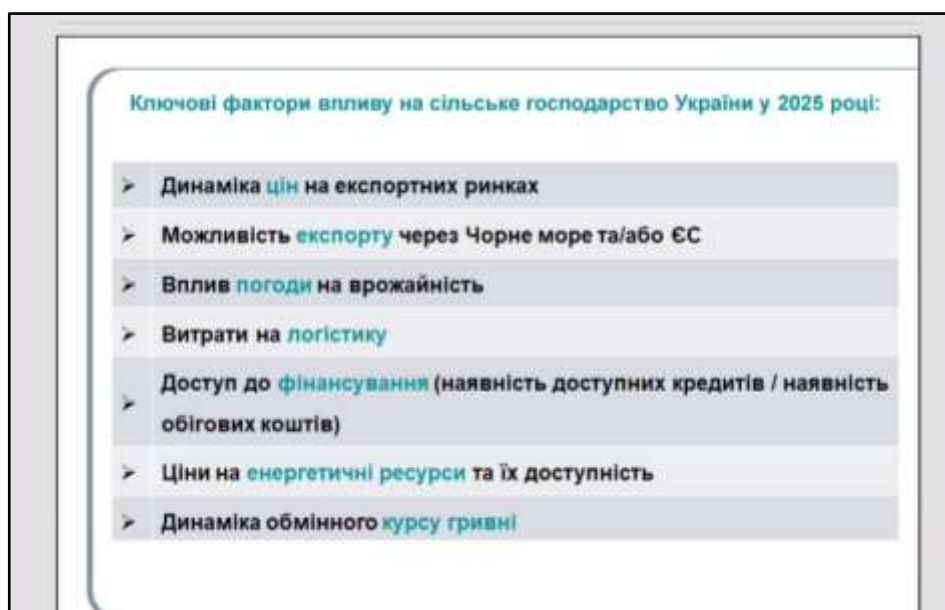
В цьому аспекті слід звернути увагу на той факт, що на підставі проведеного аналізу управлінням агроекспертизи департаменту підтримки агробізнесу та ESG напрямку АТ «Креді Аґріколь Банк» [1] було сформовано довідник агробізнесу України (рис. 3.1), в якому висвітлюються основні ризики виробничої діяльності суб'єктів агробізнесу в умовах війни та запропоновані шляхи мінімізації та адаптації аграрних підприємств до відповідних умов.

Рис. 3.1. Агробізнес України: інформаційний довідник

Так, згідно даного інформаційного довідника ключовими факторами впливу на сільське господарство України у 2025 році виступають:

- ✓ Динаміка цін на експортних ринках;
- ✓ Можливість експорту через Чорне море та/або ЄС;
- ✓ Вплив погодних умов на врожайність і ряд інших факторів, що представлені на рисунку 3.2.

Рис. 3.2. Ключові фактори впливу на сільське господарство України у 2025 році

Мінімізація зазначених факторів впливу на діяльність аграрних підприємств може призвести до покращення фінансової стійкості підприємств, їх платоспроможності та кредитоспроможності і, як результат, конкурентоспроможності не тільки на ринках України, а і за кордоном.

Основні фактори мінімізації ризиків в агробізнесі наведені на рисунку 3.3.

Рис. 3.3. Фактори мінімізації ризиків в агробізнесі

З наведеного рисунку видно, що підприємствам, які не хочуть змінювати асортимент своєї продукції, пропонується приділити значну увагу:

✓ Насіннєвому матеріалу. Тобто обирати сорти культур, що більше пристосовані до нових природно-кліматичних умов (морозо- та посухостійкі сорти);

✓ Дотримуватись сівозмін;

✓ Застосовувати різноманітні новітні технології щодо оцінки стану рослин та ґрунтів.

✓ Змінити технологію вирощування культур з метою підвищення їх урожайності та скорочення витрат на виробництво (можливі варіанти технологій представлені на рис. 3.4) тощо.

Рис. 3.4. Технологій виробництва аграрної продукції

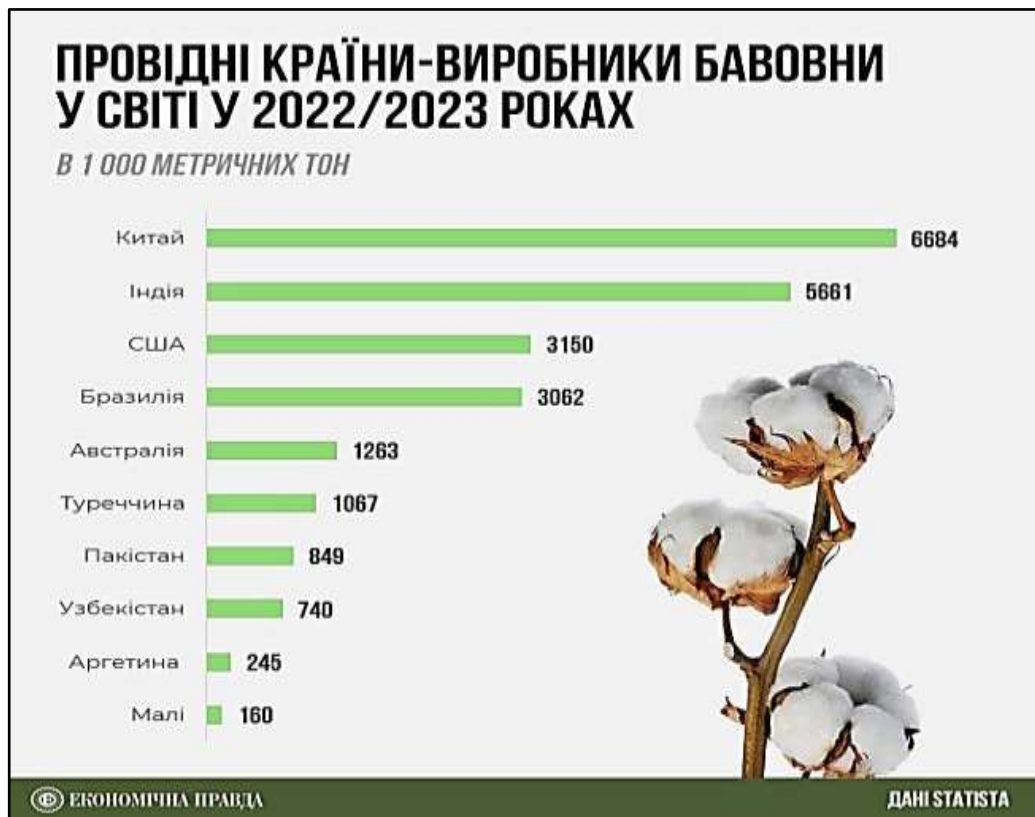
Також важливе місце в кінцевих результатах діяльності підприємства займають умови та способи зберігання продукції. Альтернативні способи зберігання продукції представлені на рисунку 3.5.

Рис. 3.5. Альтернативні способи зберігання продукції

Проте, виходячи із сучасних умов діяльності підприємств і тих проблем з якими вони стикаються, більша частка аграрних підприємств починає кардинально змінювати не тільки технології виробництва, а і знаходяться в

активному пошуку виробництва нішевих культур (лаванда, хрін тощо). Так, однією із нішевих культур вважається бавовна. Це культура, яка раніше вирощувалась в Україні, проте в період радянського союзу її вирощування перемістилось до Казахстану та Узбекистану, оскільки їхні природно-кліматичні умови були кращими. Зараз найбільшими країнами-виробниками бавовни у світі є Китай, Індія та США (рис. 3.5).

Рис. 3.6 Провідні країни виробники бавовни у світі у 2022/2023 роках

Джерело: [4]

Цінність цієї культури полягає в тому, що з неї можна виготовляти не тільки тканину для легкої промисловості, а і брикети для опалення із залишків після збору врожаю тощо. Також бавовна слугує основною сировиною для виготовлення пороху, який зараз так потрібен у воєнній промисловості. Справа в тому, що у зв'язку із війною, що розв'язали росіяни на території нашої країни і допомогою з воєнним озброєнням західними партнерами, кількість запасів пороху у світі суттєво скоротилась. Тому, нашим урядом було ухвалено закон про вирощування бавовнику [25]. Проте,

нажаль, не всі природно-кліматичні умови нашої країни придатні для вирощування відповідної культури. Станом на сьогодні її рекомендується вирощувати на півдні нашої країни (Херсонська та Одеська області), оскільки більша частина насіннєвого матеріалу, який був в Одеській області, під час масованих атак ворогом згорів. Тому, зараз поки потрібно розмножити цей насіннєвий матеріал, який на зрошених землях зможе вирощуватись і в інших східних частинах нашої країни. Поки аграрні виробники вимушені заковувати в необхідній кількості насіння бавовни за кордоном, яке до більшої частини природно-кліматичних умов нашої країни не придатне.

Ще одним напрямом зниження витрат на виробництво продукції або взагалі окремим напрямом можливої диверсифікації діяльності підприємств є використання енергозберігаючих технологій (рис. 3.7) таких як: сонячні панелі, вітрові турбіни, системи автоматизації тощо та застосування біоенергетики (рис. 3.8).

Враховуючи зміни в природно-кліматичних умовах нашої країни рекомендується також розширювати виробництво овочів або інших культур в закритому ґрунті.

Таким чином, підводячи підсумок досліджень щодо проблем і ризиків, з якими останнім часом стикаються аграрні підприємства України в сучасних умовах воєнного стану та можливих шляхів їх вирішення з метою покращення фінансових результатів їх діяльності було встановлено, що

основними проблемами та ризиками в господарській діяльності підприємств є:

- ✓ проблеми з логістичними шляхами реалізації продукції, зміна яких призводить до підвищення витрат підприємств;
- ✓ необхідність зміни ділових партнерів, що поставляли сировину підприємствам;
- ✓ природно-кліматичні умови, які суттєво за останні роки змінились в нашій країні і в цілому у світі;
- ✓ динаміка цін на експортних ринках;
- ✓ ціни на енергетичні ресурси;
- ✓ динаміка обмінного курсу гривні тощо.

Можливими шляхами покращення результатів фінансової діяльності підприємств є:

- ✓ зміна насінневого матеріалу. Тобто обирати сорти культур, що більше пристосовані до нових природно-кліматичних умов (морозо- та посухостійкі сорти);
- ✓ дотримуватись сівозмін;
- ✓ застосовувати різноманітні новітні технології щодо оцінки стану рослин та ґрунтів.
- ✓ застосовувати більш новітні технології вирощування культур, такі як: No-Till, Strip-Till, Vert-Till, покривні культури, точне землеробство тощо;
- ✓ змінити асортимент вирощування сільськогосподарських культур. Переорієнтуватись на більш нішеві культури, до яких може відноситись вирощування бавовни, яка є основою не тільки для виробництва тканин, що використовуються в легкій промисловості, а і сировиною для виробництва порошу, який нашій країні дуже потрібен в умовах війни;
- ✓ знаходити і застосовувати альтернативні варіанти зберігання сільськогосподарської продукції;
- ✓ використовувати енергозберігаючі технології та біоенергетику;

- ✓ розширювати виробництво овочів або інших культур в закритому ґрунті;
- ✓ частково переорієнтуватись на переробку сільськогосподарської продукції (сировини) з метою отримання більшої доданої вартості після її реалізації тощо.

Враховуючи проведені дослідження щодо фінансових результатів діяльності СТОВ «Вікторія» та всі вище перелічені проблеми, ризики та можливі варіанти їх вирішення в процесі господарської діяльності суб'єктів господарювання, підприємству пропонується розширити асортимент виробництва сільськогосподарських культур і зайнятись вирощуванням однієї з нішевих культур – це дайкон.

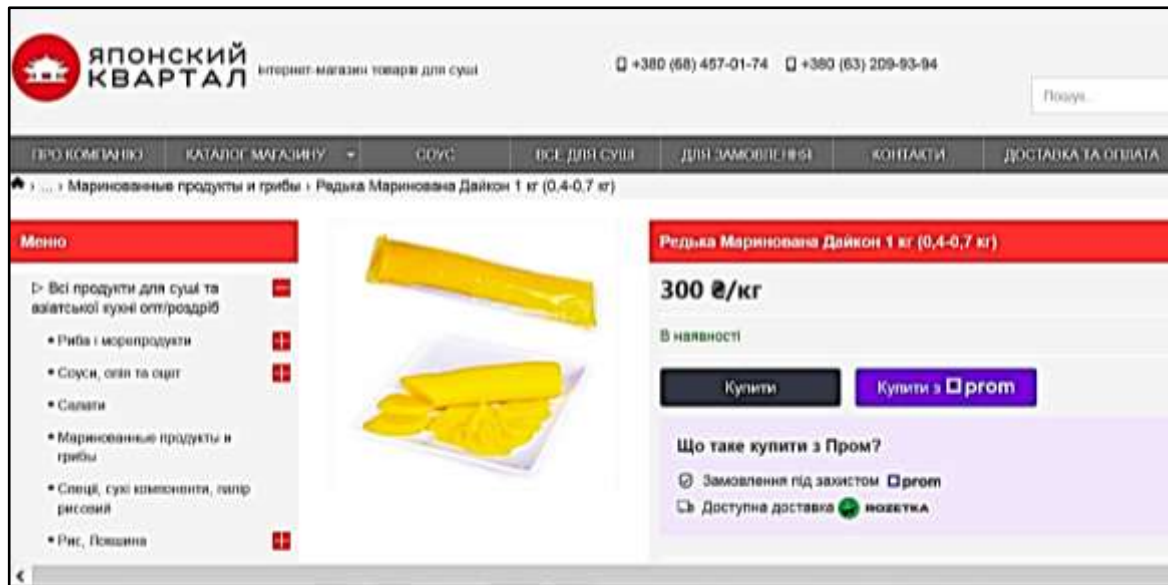
Дайкон (японська редька) є представником сімейства хрестоцвітних і сприймається як підвид редьки посівної (рис. 3.9).

Рис. 3.9 Дайкон

Дайкон, на відміну від представників свого виду, виділяється приємним ароматом та м'яким смаком. Його можна вживати, як у сирому вигляді, так і маринувати. Так, більшість суши-барів та ресторанів японської кухні його закупають у товаровиробників з подальшим його маринуванням (рис.

3.10). Вартість такого дайкону значно вища ніж сирого. Тому, в подальшому підприємство може зайнятись і переробкою (маринуванням) дайкону.

Рис. 3.10. Маринований дайкон

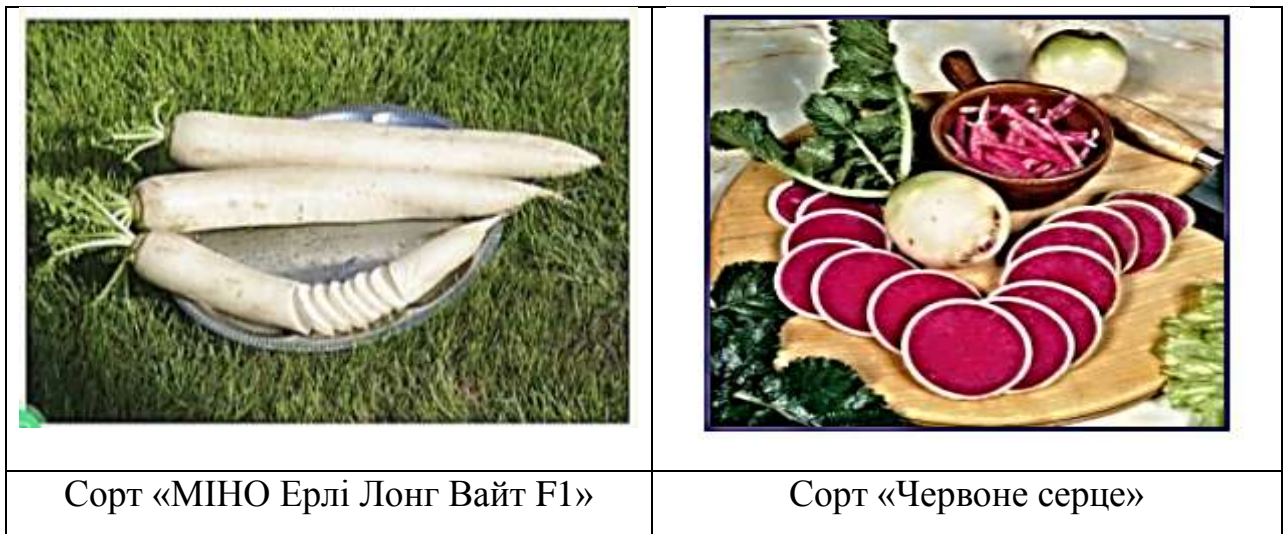
Джерело: [20]

Дайкон у своєму складі має велику кількість мікроелементів, які є корисними для харчування людини. Він поліпшує роботу нервової системи і використовується як заспокійливий продукт. При цукровому діабеті дайкон допомагає нормалізувати рівень цукру в крові, сприяє очищенню організму від шкідливих компонентів і позбавленню від шлаків. Крім того, дайкон рекомендується вживати людям схильним до серцево-судинних захворювань, адже він сприяє пониженню холестерину в організмі та захищає від появи тромбів. Дайкон користується великим попитом у споживачів особливою взимку, коли всі овочі вирощені у закритому ґрунті досить дорогі і не мають тих смакових якостей як овочі, що вирощені у відкритому ґрунті.

Ще однією перевагою дайкону є те, що його (як правило) висівають після збору зернових культур, в липні місяці, а збирають в кінці жовтня (до перших морозів). Таким чином, протягом року з 1 га землі підприємство може отримати два види продукції.

Існує велика кількість сортів дайкону, які мають різну форму, забарвлення тощо. Найбільшим попитом користується дайкон сорту

«Червоне серце» та сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1» (рис.3.11). Підприємству пропонується вирощувати дайкон сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1» на 50 га, що знаходяться поряд із водоймищем.

Рис. 3.11. Найбільш популярні сорти дайкону

Технологія вирощування дайкону досить проста. На початку весни потрібно провести оранку землі та розпушити її. Потім здійснюється висів насіння сівалкою МСНПП Клен 2,8 (або іншої марки) у поєднанні з трактором МТЗ-82. Використовуються різні схеми розміщення рослин дайкону (см): 70×10, 60×10, 60×20, 70×20, 50×20, 45×15. Ми пропонуємо використовувати схему 70х20. Норма висіву насіння на 1 га складає 180 – 200 тис. на 1 га. Насіння висівають у вологу, розпушену землю. Після появи перших сходів необхідно провести обробку дайкону засобами захисту рослин від шкідників. Для цього найчастіше використовують рідину «Децис», норматив використання якої складає 0,3л на 1 га (робоча рідина – 300 л/га). В подальшому необхідно внести добрива для підживлення рослин. Для цього найчастіше (в залежності від ґрунту) використовують наступні мінеральні добрива:

- суперфосфат (норма внесення складає від 2,5 - 3,0 ц/га);
- аміачна селітра (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га);
- хлористий калій (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га).

Важливою частиною в процесі вирощування дайкону є його полив. Звісно, дайкон може рости і без поливу, але його урожайність та якість продукції багато в чому залежить саме від своєчасного зволоження ґрунту. Протягом періоду вирощування дайкону його рекомендується поливати 2-3 рази. Збір урожаю проводиться приблизно у жовтні місяці (до перших морозів). Це дозволяє краще і довше зберігати дайкон. Збір врожаю проводиться трактором МТЗ-82 у поєднанні з дворядною тракторною скобою.

Дослідивши технологію вирощування дайкону тепер необхідно розрахувати загальну суму витрат на впровадження відповідного інвестиційного проекту. Для цього спочатку визначимось з необхідною технікою для його вирощування та з'ясуємо, що додатково підприємству необхідно закупити, а що воно може використовувати з того, що є в наявності.

Згідно технології вирощування дайкону підприємство в наявності повинно мати: трактор МТЗ-82 з плугом для оранки; сівалку МСНПП Клен 2,8; розкидач добрив МВУ-0,5; оприскувач ОП-2000; дощувальну машину; дворядну тракторну скобу; два вантажних автомобілі для перевезення збору врожаю. Всі вище перелічені засоби виробництва у підприємства є в наявності за винятком дощувальної машини, яку потрібно закупити. Дослідження ринку дощувальних машин довело, що найкращим варіантом для підприємства буде купівля мобільної дощувальної машини RM 890GX 470/135 виробництва Італія (рис. 3.12), за допомогою якої 1 людина може полити 70 га за 7 днів. В комплектацію відповідної дощувальної машини входить шланг довжиною 470 метрів та насос, за допомогою якого з водоймища може подаватись вода. Насос буде працювати від генератора (є в наявності у підприємства), а транспортування мобільної дощувальної машини здійснюється за допомогою трактора. Вартість такої мобільної дощувальної машини на ринку не суттєво коливається і знаходиться в межах від 10,0 тис. євро до 40,0 тис. євро. Підприємству пропонується купити

мобільну дощувальну машину за 39800,0 євро або за 1791000,0 грн. ($39800 \cdot 45,0 = 1791000,0$).

Мобільна дощувальна машина RM Італія 890GX 470/135, Одеська обл.

Ціна **39 800 €**

Регіон: вся Україна, Одеська обл. (Одеса)
 Обновлено: 23-10-2024 10:08

70 гектар 1 людина здатна полити за 7 днів.
 Полив 1 гектару займає усього 2 години при вартості обладнання на гектар 568 євро - разової інвестиції!

Мобільна дощувальна машина виробництва RM Італія модель 890GX укомплексована шлангом довжиною 470 метрів, діаметром 135 мм

Скористайтесь зараз нагодою придбати нову дощувальну машину у базовій комплектації усього за 39800 євро!
 Амортизаційна вартість - 47 євро за 1 га.
 Термін експлуатації від - 12 років.

У подарунок отримаєте спринклер вартістю 900 євро та 500 євро на монтаж. Полоса поливу спринклера 120 метрів.

Транспортування здійснюється трактором потужністю від 80 кінських сил.

Для обслуговування достатньо 1 людини. Час на підготовку та запуск поливу - 2 години

Працює при тиску від 1 атм завдяки шлангу діаметром 135 мм.

Рис. 3.12. Мобільна дощувальна машина RM 890GX 470/135

Джерело: [6]

Для визначення амортизаційних витрат на вирощування дайкону необхідно встановити залишкову вартість інших засобів виробництва, які є в наявності у підприємства. Залишкова вартість трактору МТЗ-82 разом з плугом для оранки складає 397000,0 грн., сівалки МСНПП Клен 2,8 – 187560,0 грн., розкидача добрив МВУ-0,5 – 10000,0 грн., оприскувача ОП-2000 – 66212,0 грн., дворядної тракторної скоби – 72000,0 грн.; двох вантажних автомобілів – 700152,0 грн. Амортизація на всі засоби виробництва на підприємстві визначається прямолінійним методом. Корисний термін експлуатації основних засобів беремо на рівні 3-х років (термін дії інвестиційного проєкту). Таким чином, загальна сума витрат на амортизацію буде складати 1076641,3 грн. щорічно, а саме:

- трактор МТЗ-82 разом з плугом для оранки – 132333,33 грн. ($397000,0/3=132333,33$ грн.);
- сівалка МСНПП Клен 2,8 – 62520,0 грн. ($187560,0/3=62520,0$);
- розкидача добрив МВУ-0,5 – 3333,33 грн. ($10000,0/3=3333,33$);
- оприскувач ОП-2000 – 22070,67 грн. ($66212,0/3=22070,67$);

- дворядна тракторна скоба – 24000,0 грн. ($72000,0/3=24000,0$);
- мобільна дощувальна машина – 597000,0 грн. ($1791000,0/3=597000,0$);
- два вантажних автомобілі – 233384,0 грн. ($700152,0/3=233384,0$).

Наступна стаття витрат по інвестиційному проєкту – це закупівля насіння. Після дослідження ринку насіння було встановлено, що найкращим варіантом (враховуючи ціну/якість насіння) буде його купити за ціною 735,0 грн. за 10000,0 шт. (рис. 3.13).

Рис. 3.13. Вартість насіння сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1»

Джерело: [7].

Загальна сума витрат на закупівлю насіння в розрахунку 180-200 тис. шт. на 1 га при умові вирощування дайкону на 50 га буде складати 735000,0 грн. ($735000,0 \text{ грн./}10000 \text{ шт.} * 200000 \text{ шт. (норматив)} * 50 \text{ га} = 735000,0$).

Згідно технології вирощування дайкону, його потрібно обробляти засобами захисту рослин. Для цього ми використовуємо препарат Децис, вартість якого за 1,0 літр складає 1000,0 грн. (рис. 3.14), а при нормі його використання 0,3л/га на площу в 50,0 га загальна сума витрат буде складати 15000,0 грн. ($1000,0 \text{ грн.} * 0,3 * 50 \text{ га} = 15000,0$).

З метою підвищення урожайності дайкону потрібно вносити мінеральні добрива в наступних пропорціях:

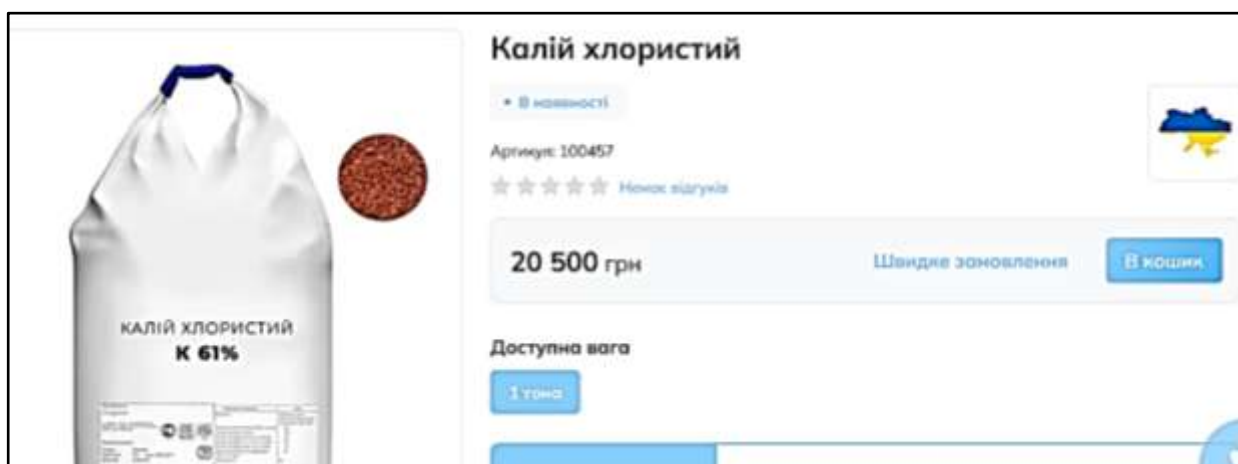

Рис. 3.14. Вартість засобу захисту рослин

Джерело: [9]

- суперфосфат (норма внесення складає від 2,5 - 3,0 ц/га);
- аміачна селітра (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га);
- хлористий калій (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га).

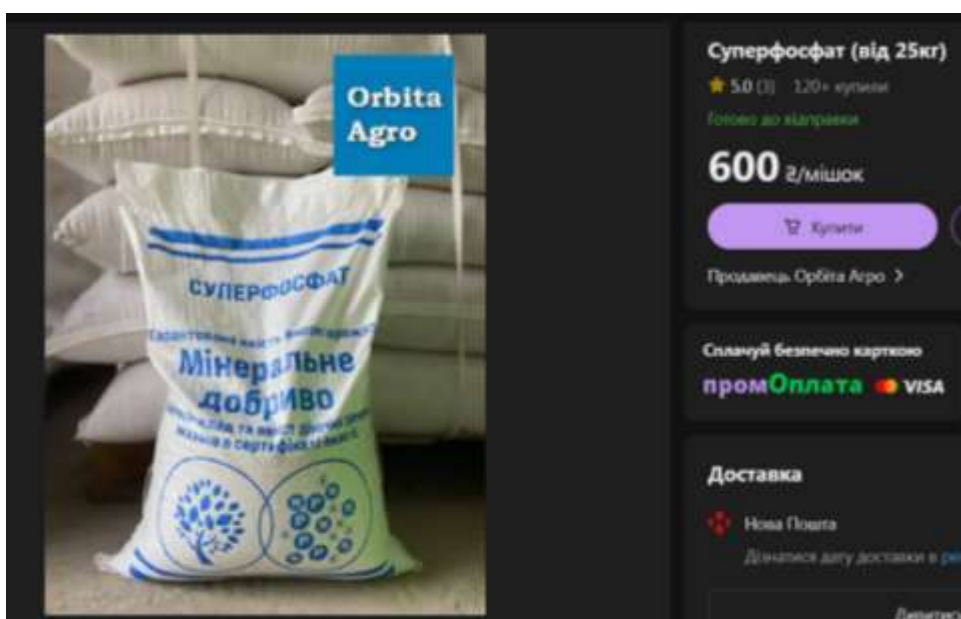
Середня вартість хлористого калію на ринку складає 20500,0 грн./т (рис. 3.15) або за 10000,0 кг на 50 га – 205000,0 грн (20500,0 грн./1000*200кг/га*50га = 205000,0 грн.)

Рис. 3.15. Вартість хлористого калію

Джерело: [9]

Вартість суперфосфату на ринку складає 600 грн /25кг (рис. 3.16) або за 12500,0 кг на 50 га – 300000,0 грн (600,0 грн./25кг*250кг/га (норматив)*50га = 300000,0 грн.)

Рис. 3.16. Вартість суперфосфату

Джерело: [11]

Середня вартість аміачної селітри на ринку складає 990 грн /50кг (рис. 3.17) або за 10000,0 кг на 50 га – 198000,0 грн (990,0 грн./50кг*200кг/га (норматив)*50га = 198000,0 грн.)

Рис. 3.17. Вартість аміачної селітри

Джерело: [12]

Оскільки для роботи трактору МТЗ-82 та генератора потрібне дизельне паливо проведемо розрахунок необхідної кількості пального та його вартість.

Розхід дизельного пального трактором МТЗ-82 складає 4,3 л/100 км. При цьому, на пробіг – 4,3л/100км, на роботу – 5,2 л/год. Отже, враховуючи

технологію вирощування дайкону, трактор буде працювати по 7 годин на 5-ти технологічних операціях або 35,0 год. протягом всього періоду. Таким чином, кількість необхідного пального для трактора складе 182 літри ($7\text{год} * 5\text{опер.} * 5,2\text{л/год} = 182$), а його вартість – 10010,0 грн. ($182\text{л} * 55,0\text{грн.} = 10010,0\text{ грн.}$).

Для генератора необхідна кількість пального складає 126 л ($7\text{ днів} * 3\text{рази поливу} * 6\text{л (розхід палива на 7 год.)} = 126\text{л}$), а в грошовому еквіваленті – 6930,0 грн.

Додаткові транспортні витрати беремо на рівні 50,0% від вартості пального.

Будь-який процес виробництва продукції завжди пов'язаний з трудовими ресурсами. В процесі вирощування дайкону буде задіяно чотири постійних працівника (2 водія; 1 тракторист; одна особа, що буде відповідати за зрошення) та 10 тимчасових працівників, які будуть найматись на період збору врожаю. Заробітна плата всіх постійних працівників складає 10000,0 грн. Враховуючи той факт, що водії будуть задіяні тільки при зборі врожаю їх заробітну плату розраховуємо на місяць, всіх інших на три місяця (період вирощування врожаю). Таким чином, фонд оплати праці 4-х постійних працівників буде складати 80000,0 грн. (1). 2 особи * 10000,0 грн. * 3 міс. = 60000,0 грн. 2). 2 особи * 10000,0 грн. = 20000,0 грн.). Фонд оплати праці 10-и тимчасових працівників, яких будемо наймати на два тижні, складає 40000,0 грн. ($10\text{ осіб} * 2000,0\text{грн./тиждень} * 2\text{ тижня} = 40000,0\text{грн.}$).

Враховуючи, що підприємство повинно сплачувати ЄСВ на фонд оплати праці в розмірі 22,0%, загальні витрати на оплату праці працівників задіяних у процесі виробництва продукції складуть 146400,0 грн. [$(80000,0 + 40000,0) * 1,22 = 146400,0\text{ грн.}$]

Інші витрати складуть 270145,1 грн. або 10,0% від загальної суми витрат.

Тепер, для наочності, всі витрати на виробництво та реалізацію продукції зведемо в єдину таблицю (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Поточні операційні витрати на виробництво дайкону

Статті витрат	Сума витрат, грн.		
	2025	2026	2027
Оплата праці	146400,0	146400,0	146400,0
Амортизація	1076641,3	1076641,3	1076641,3
Насіння	735000,0	735000,0	735000,0
Добрива	703000,0	703000,0	703000,0
Дизпаливо на виробництво	16940,0	16940,0	16940,0
Боротьба із шкідниками	15000,0	15000,0	15000,0
Транспортні витрати	8470,0	8470,0	8470,0
Інші витрати	270145,1	270145,1	270145,1
Всього	2971596,5	2971596,5	2971596,5

На підставі зведеної інформації в таблиці 3.1 можемо стверджувати, що загальна сума операційних витрат на вирощування дайкону складе 2971596,5 грн.

3.2. Ефективність впровадження інвестиційного проєкту

Для здійснення інвестиційного проєкту підприємству на початку потрібно мати 2562000,0 грн. для закупівлі мобільної дощувальної машини та насіння. Оскільки, в останньому звітному році підприємство отримало збитки, йому пропонується взяти кредит в банку і в розрахунках інвестиційного проєкту закласти його під 25% річних. Запропонований відсоток враховує облікову ставку НБУ (станом на жовтень 2024 року облікова ставка складає 13%), можливу різницю між відсотками по депозитах та кредитах в різних банках. Термін проєкту 3 роки. Повернення тіла кредиту разом з відсотками планується здійснити протягом двох років.

Для складання бюджету проєкту необхідно всі операційні витрати на прямі витрати та інші операційні витрати (табл. 3.2.)

Витрати операційної діяльності, грн.

Показники	2025	2026	2027	усього
Прямі матеріальні витрати	1469940,0	1469940,0	1469940,0	4409820,0
Прямі трудові витрати (оплата праці і соціальні відрахування)	146400,0	146400,0	146400,0	439200,0
Разом прямі витрати	1616340,0	1616340,0	1616340,0	4849020,0
Операційні витрати — всього	278615,1	278615,1	278615,1	835845,4
у т.ч. адміністративні та інші витрати	270145,1	270145,1	270145,1	810435,4
Амортизація	1076641,3	1076641,3	1076641,3	3229924,0
Всього витрат операційної діяльності	2971596,5	2971596,5	2971596,5	8914789,4

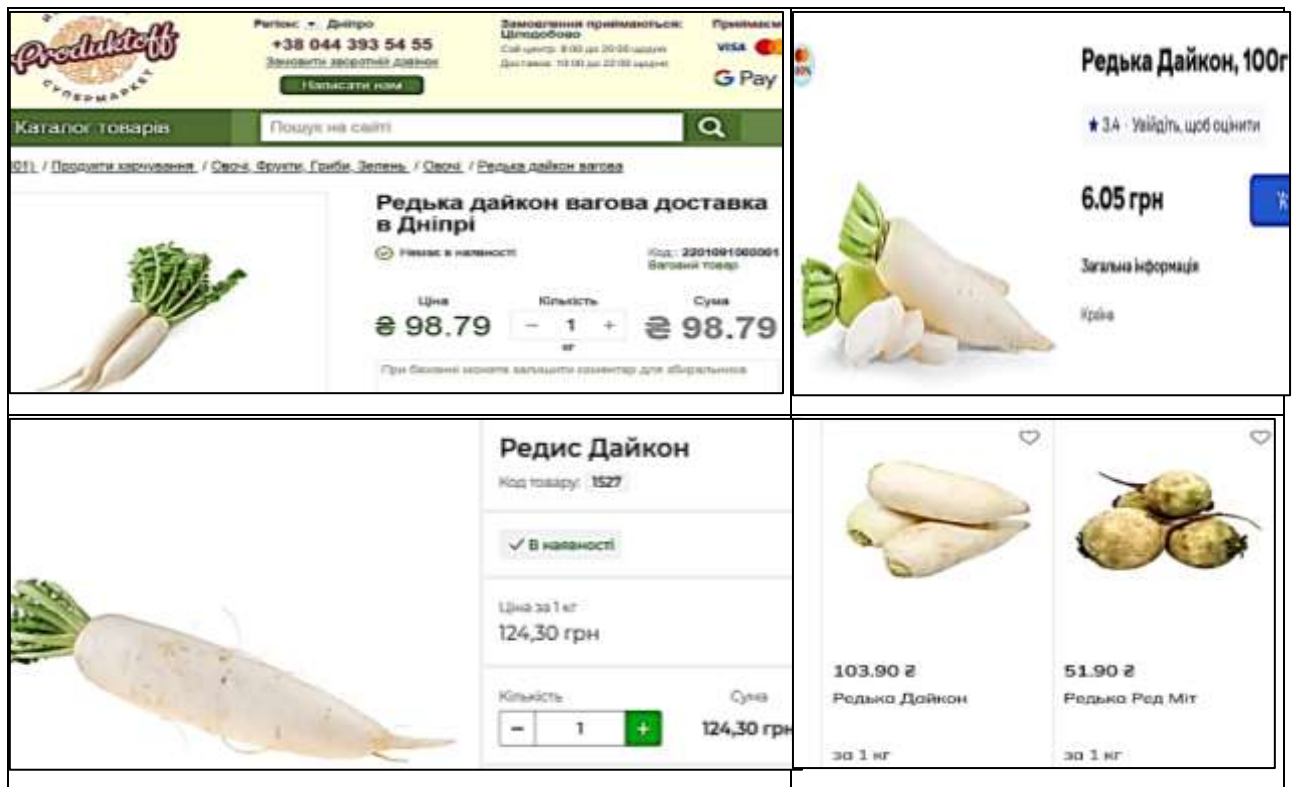
З таблиці видно, що загальна сума прямих витрат на виробництво дайкону є незмінною і складає 1616340,0 грн., а загальна сума витрат 2971596,5 грн.

Для розрахунку бюджету проекту необхідно встановити планові доходи від реалізації продукції. Для цього нам потрібно знати не тільки канали реалізації продукції, її ціну, а і запланований обсяг реалізації. Враховуючи той факт, що задекларована урожайність дайкону сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1» при його вирощуванні на зрошених землях складає 5,4-5,7т/га, а без зрошення 4,3т/га, ми закладаємо в проект урожайність на рівні 4,7т/га або 47ц/га. Це дозволяє нам зменшити ризики, що можуть бути пов'язані з природно-кліматичними умовами та частиною не кондиційного товару. Таким чином, загальна кількість отриманого валового збору з 50 га становить 2350,0 ц або 235000,0 кг. Всю зібрану продукцію планується реалізувати. Частину дайкону пропонується реалізувати через супермаркети. А іншу частину віддати на зберігання підприємствам, що мають власні овочесховища з подальшою її реалізацією останніми підприємствами. Даним

підприємствам це буде вигідною пропозицією, оскільки умови зберігання дайкону не потребують певних особливостей, а взимку його вартість значно зростає по відношенню до осені.

Для встановлення ціни на дайкон в проєкті було проаналізовано ринок даної продукції і визначено, що ціна на дайкон суттєво коливається в залежності від супермаркетів, інтернет-магазинів та ринку. Так, розрив в ціні на дайкон знаходиться в межах практично 50,0 грн/кг. (від 35,0 грн/кг до 124,0 грн./кг), що видно з рисунку 3.18.

Рис. 3.18. Вартість дайкону в супермаркетах та інтернет-магазинах

Джерело: [13; 14; 15; 16]

Враховуючи великий розрив в ціні на продукцію та відповідну націнку магазинами на продукцію, в інвестиційному проєкті пропонується закласти вартість дайкону на рівні 25,0 грн./кг або 2500,0 грн./ц. Таким чином, загальний дохід від реалізації продукції кожен рік (без зростання цін на неї протягом трьох років) буде складати 5875000,0 грн.

Провівши розрахунки щодо очікуваного доходу від реалізації продукції можемо скласти бюджет проєкту (табл. 3.3).

Таблиця 3.4

Бюджет проєкту, грн.

Статті доходів/витрат	2025	2026	2027
1. Кошти на початок проєкту	2562000,0	3543903,5	4525807,1
2. Надходження від операційної діяльності	5875000,0	5875000,0	5875000,0
3. Разом наявні кошти (1+2)	8437000,0	9418903,5	10400807,1
4. Витрати по операційній діяльності	2971596,5	2971596,5	2971596,5
4а. Витрати по виплатах за кредит	1921500	1921500	0
5. Разом грошові виплати	4893096,5	4893096,5	2971596,5
6. Кошти на кінець року (3-5)	3543903,5	4525807,1	7429210,6
7. Грошовий потік по операційній діяльності (2-4)	2903403,5	2903403,5	2903403,5

Дослідження та розрахунки щодо бюджету проєкту дозволяють стверджувати, що проєкт є збалансованим і може бути запропонований до затвердження, оскільки його доходи перевищують його витрати.

Таблиця 3.5

Визначення показників ефективності проєкту

Показники	2025	2026	2027
Сума інвестицій, грн.	2562000,0		
Вигоди по проєкту, грн.	5875000,0	5875000,0	5875000,0
Поточні витрати по проєкту, грн.	2971596,5	2971596,5	2971596,5
Очікуваний прибуток, грн.	2903403,5	2903403,5	2903403,5
Відсотки по кредиту (25%) + тіло кредиту, грн.	1921500,0	1921500,0	0
Амортизація, грн.	1076641,3	1076641,3	1076641,3
Коефіцієнт дисконтування (R=40,0%)	1	0,714	0,510
Чисті грошові потоки, грн.	2058544,9	2058544,9	3980044,9
Дисконтовані грошові потоки, грн.	2058544,9	1469801,0	2029822,89
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проєкту, грн.	2058544,9	3528345,9	5558168,78
Дисконтовані вигоди, грн.	6951641,3	4963471,9	3545337,1
Дисконтовані витрати, грн.	4893096,5	3493670,9	1515514,2

Проте, кожен інвестиційний проект передбачає встановлення періоду його окупності, рентабельності вкладених інвестицій тощо. Для визначення основних індикаторів інвестиційного проекту спочатку проведемо дисконтування наших грошових потоків і дізнаємось дисконтовані вигоди та дисконтовані витрати. (табл. 3.5).

Тепер на підставі вище наведених даних розрахуємо основні індикатори інвестиційного проекту і наведемо їх у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Індикатори ефективності проекту

Показники	Значення
NPV	5558168,8
NPV _м	2996168,8
Рентабельність інвестицій, %	116,9
Коефіцієнт вигоди/витрати	1,56
Строк окупності проекту, років	1,52

На підставі розрахованих індикаторів інвестиційного проекту можемо стверджувати, що проект є доцільним і рекомендується до впровадження оскільки рентабельність інвестицій складає 116,9%, а період окупності проекту менше ніж два роки.

Кожен інвестиційний проект повинен підлягати оцінюванню ризиків. Для цього застосовують кількісний і якісний аналіз. Кількісний аналіз оцінки ризиків виконують за допомогою методу аналізу сценаріїв (табл.3.8) та методу зони виробничої стійкості (табл. 3.9). Вихідна інформація для розрахунку оцінки ризику за методом аналізу сценаріїв надана в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Вихідна інформація для кількісної оцінки ризиків

Ймовірність сценарію	Дайкон		
	Ціна за 1 ц, грн.	Собівартість 1ц, грн.	Кількість реалізованої продукції, ц
0,5	2500,0	1264,51	2350,00
0,3	2500,0	1517,41	2350,00
0,2	2500,0	1770,31	2350,00
1	x	x	x

Ймовірність сценарію 0,2 означає, що витрати на одиницю продукції можуть збільшитись на 40% від першого варіанту сценарію (тобто сценарію - 0,5) або на 505,8 грн. $[1770,31 - 1264,51 = 505,8]$. На весь обсяг продукції збільшаться на 1188630,0 грн.

Таблиця 3.8

Оцінка ризиків проєкту за методом аналізу сценаріїв

Ймовірність сценарію	Дайкон			Відхилення від можливого значення доходу
	МЗД	МЗДі	МЗДо	
0,5	2903403,54	1451701,77	2487380,03	1487900,00
0,3	2309084,24	692725,27		
0,2	1714764,95	342952,99		
Коефіцієнт варіації	0,6			

Оцінка ризиків інвестиційного проєкту за методом аналізу сценаріїв дозволяє стверджувати, що підприємство навіть за гіршим варіантом сценарію отримає запланований дохід від реалізації продукції, а можливе відхилення кількості очікуваного доходу від запланованого може складати 1487900,0 грн. або 25,3%.

Оцінка ризиків інвестиційного проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості дозволяє встановити точку беззбитковості інвестиційного проєкту за різними варіантами сценарію.

Оцінка ризиків проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості наведена в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Оцінка ризиків проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості

Ймовірність	Дайкон		
	ТБВ	ЗВС,%	ЗВС ₀
0,5	744,66	68,31	34,16
0,3	865,72	63,16	18,95
0,2	1033,77	56,01	11,20
Очікуваний рівень зони виробничої стійкості	x	x	64,31

Точка беззбитковості при ймовірному сценарію 0,2 свідчить, що підприємству необхідно буде реалізувати дайкону на рівні 1033,77 ц, замість 744,66 ц запланованих щоб покриття свої витрати. Іншими словами, щоб підприємство вийшло в нуль при сценарії 0,2, який свідчить, що витрати на виробництво дайкону збільшаться на 40,0%, йому буде потрібно реалізувати продукції на 38,8% більше від запланованої кількості.

Таким чином, оцінка ризиків інвестиційного проєкту за двома методами засвідчила, що проєкт є стійким щодо можливих варіантів погіршення умов виробництва продукції, а відтак, рекомендується до його впровадження.

З метою візуалізації доцільності вирощування дайкону за запропонованим проєктом створимо таблицю 3.10 де наведемо усі основні показники економічної ефективності вирощування дайкону.

Показники економічної ефективності виробництва дайкону

Показники	2025	2026	2027
Витрати - всього, грн.	4893096,5	4893096,5	2971596,5
в т.ч. витрати по сплаті кредиту, грн.	1921500,0	1921500,0	0,0
Виручка від реалізації, грн.	5875000,0	5875000,0	5875000,0
Кількість реалізованої продукції, ц	2350,0	2350,0	2350,0
Прибуток всього, грн.	981903,5	981903,5	2903403,5
Прибуток на 1 ц, грн	417,83	417,83	1235,49
Рівень рентабельності, %	20,07	20,07	97,71

Показники економічної ефективності вирощування дайкону доводять, що його виробництво буде прибутковим навіть перші два роки, коли підприємство буде повертати кошти кредиту разом з відсотками (рівень рентабельності в перші два роки складе 20,07%). На третій рік рентабельність вирощування дайкону сягне 97,71% або підприємство отримає майже 98 копійок на кожную вкладену гривню у виробництво дайкону.

Висновки до третього розділу.

1. З метою пошуку резервів максимізації прибутків підприємства було досліджено основні проблеми та ризики, з якими зтикаються аграрні підприємства в умовах війни, а саме:

✓ проблеми з логістичними шляхами реалізації продукції, зміна яких призводить до підвищення витрат підприємств;

✓ необхідність зміни ділових партнерів, що поставляли сировину підприємствам;

✓ природно-кліматичні умови, які суттєво за останні роки змінились в нашій країні і в цілому у світі;

✓ динаміка цін на експортних ринках;

✓ ціни на енергетичні ресурси;

✓ динаміка обмінного курсу гривні тощо,

та проаналізовані можливі шляхи покращення результатів фінансової діяльності підприємств, до яких відносяться:

✓ зміна насінневого матеріалу (потрібно обирати сорти культур, які є більш морозо- та посухостійкі);

✓ дотримуватись сівозмін;

✓ застосовувати різноманітні новітні технології щодо оцінки стану рослин та ґрунтів;

✓ застосовувати більш новітні технології вирощування культур, такі як: No-Till, Strip-Till, Vert-Till, покривні культури, точне землеробство тощо;

✓ зміна асортименту вирощування сільськогосподарських культур. Переорієнтуватись на більш нішеві культури, до яких може відноситись вирощування бавовни, яка є основою не тільки для виробництва тканин, що використовуються в легкій промисловості, а і сировиною для виробництва порошу, який нашій країні дуже потрібен в умовах війни;

✓ знаходити і застосовувати альтернативні варіанти зберігання сільськогосподарської продукції;

✓ використовувати енергозберігаючі технології та біоенергетику;

✓ розширювати виробництво овочів або інших культур в закритому ґрунті;

✓ частково переорієнтуватись на переробку сільськогосподарської продукції (сировини) з метою отримання більшої доданої вартості після її реалізації тощо.

2. Враховуючи проведені дослідження щодо фінансових результатів діяльності СТОВ «Вікторія» та всі вище перелічені проблеми, ризики і можливі варіанти їх вирішення в процесі господарської діяльності суб'єктів

господарювання, підприємству пропонується розширити асортимент виробництва сільськогосподарських культур і зайнятись вирощуванням однієї з нішевих культур – це дайкон. Дайкон, на відміну від представників свого виду, виділяється приємним ароматом та м'яким смаком. Його можна вживати, як у сирому вигляді, так і маринувати. Вартість такого дайкону значно вища ніж сирого. Тому, в подальшому підприємство може зайнятись і переробкою (наприклад, маринуванням) дайкону. Дайкон у своєму складі має велику кількість мікроелементів, які є корисними для харчування людини. Він поліпшує роботу нервової системи і використовується як заспокійливий продукт. При цукровому діабеті дайкон допомагає нормалізувати рівень цукру в крові, сприяє очищенню організму від шкідливих компонентів і позбавленню від шлаків. Крім того, дайкон рекомендується вживати людям схильним до серцево-судинних захворювань, адже він сприяє пониженню холестерину в організмі та захищає від появи тромбів. Дайкон користується великим попитом у споживачів особливою взимку, коли всі овочі вирощені у закритому ґрунті досить дорогі і не мають тих смакових якостей як овочі, що вирощені у відкритому ґрунті. Ще однією перевагою дайкону є те, що його (як правило) висівають після збору зернових культур, в липні місяці, а збирають в кінці жовтня (до перших морозів). Таким чином, протягом року з 1 га землі підприємство може отримати два види продукції. Існує велика кількість сортів дайкону, які мають різну форму, забарвлення тощо. Найбільшим попитом користується дайкон сорту «Червоне серце» та сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1». Підприємству пропонується вирощувати дайкон сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1» на 50 га, що знаходяться поряд із водоймищем.

3. Технологія вирощування дайкону досить проста. На початку весни потрібно провести оранку землі та розпушити її. Потім здійснюється висів насіння сівалкою МСНПП Клен 2,8 (або іншої марки) у поєднанні з трактором МТЗ-82. Використовуються різні схеми розміщення рослин дайкону (см): 70×10, 60×10, 60×20, 70×20, 50×20, 45×15. Ми пропонуємо

використовувати схему 70x20. Норма висіву насіння на 1 га складає 180 – 200 тис. на 1 га. Насіння висівають у вологу, розпушену землю. Після появи перших сходів необхідно провести обробку дайкону засобами захисту рослин від шкідників. Для цього найчастіше використовують рідину «Децис», норматив використання якої складає 0,3л на 1 га (робоча рідина – 300 л/га). В подальшому необхідно внести добрива для підживлення рослин. Для цього найчастіше (в залежності від ґрунту) використовують наступні мінеральні добрива:

- суперфосфат (норма внесення складає від 2,5 - 3,0 ц/га);
- аміачна селітра (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га);
- хлористий калій (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га).

Важливою частиною в процесі вирощування дайкону є його полив. Звісно, дайкон може рости і без поливу, але його урожайність та якість продукції багато в чому залежить саме від своєчасного зволоження ґрунту. Протягом періоду вирощування дайкону його рекомендується поливати 2-3 рази. Збір урожаю проводиться приблизно у жовтні місяці (до перших морозів). Це дозволяє краще і довше зберігати дайкон. Збір врожаю проводиться трактором МТЗ-82 у поєднанні з дворядною тракторною скобою.

4. Для здійснення інвестиційного проєкту підприємству на початку потрібно мати 2562000,0 грн. для закупівлі мобільної дощувальної машини та насіння. Всі інші засоби виробництва у підприємства є в наявності. Оскільки, в останньому звітному році підприємство отримало збитки, йому пропонується взяти кредит в банку і в розрахунках інвестиційного проєкту закласти його під 25% річних. Запропонований відсоток враховує облікову ставку НБУ, яка станом на жовтень 2024 року складає 13%, та відсотки по кредитах в різних банках. Життєвий термін проєкту 3 роки. Повернення тіла кредиту разом з відсотками планується здійснити протягом двох років.

5. Під час розрахунку операційних витрат було встановлено, що на виробництво та реалізацію дайкону загальна сума щорічних витрат протягом трьох років буде складати 2971596,5 грн. Витрати по фінансовій діяльності,

що пов'язані з виплатою кредиту та відсотків по кредиту, щорічно протягом двох років будуть складати 1921500,0 грн.

6. На підставі розрахованих індикаторів інвестиційного проекту було встановлено, що проект є доцільним і рекомендується до впровадження оскільки рентабельність інвестицій складає 116,9%, а період окупності проекту менше ніж два роки.

7. Оцінка ризиків інвестиційного проекту за методом аналізу сценаріїв дозволила встановити, що підприємство навіть за гіршим варіантом сценарію отримає запланований дохід від реалізації продукції, а можливе відхилення кількості очікуваного доходу від запланованого може складати 1487,9 тис. грн. або 25,3%.

Оцінка ризиків за методом зони виробничої стійкості довела, що точка беззбитковості при ймовірному сценарію 0,2, який свідчить, що витрати на виробництво дайкону збільшаться на 40,0%, підприємству необхідно буде реалізувати продукції на рівні 1033,77 ц, замість 744,66 ц запланованих щоб покриття свої витрати, що на 38,8% більше від запланованої кількості.

8. Показники економічної ефективності вирощування дайкону довели, що його виробництво буде прибутковим навіть перші два роки, коли підприємство буде повертати кошти за кредитом разом з відсотками (рівень рентабельності в перші два роки складе 20,07%). На третій рік рентабельність вирощування дайкону сягне 97,71% або підприємство отримає майже 98 копійок на кожну вкладену гривню у виробництво дайкону.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведені дослідження дозволяють зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Дослідження щодо сутності та методики оцінки фінансових результатів діяльності підприємства довели, що фінансові результати господарювання підприємства напряду пов'язані з усіма видами його діяльності і залежать від: сучасного майнового стану підприємства; його ділової активності (спроможності збільшити кількість оборотів однієї грошової одиниці протягом року за усіма спрямуваннями); ліквідності (можливості швидко перетворювати активи підприємства на гроші) та платоспроможності підприємства; фінансової стабільності, що свідчить про обґрунтовані рішення щодо формування власного та залученого капіталу; прибутковості за результатами фінансової діяльності підприємства.

2. Дослідження щодо методики формування прибутку підприємства та оцінки його прибутковості дозволили встановити чітку взаємозалежність між операційною та фінансовою господарською діяльністю підприємства, оскільки розмір отриманого чистого прибутку на пряму залежить від розмірів валового, операційного прибутків та прибутку від звичайної діяльності, який формується за результатами усіх видів діяльності підприємства. Проте, на аналізі прибутковості діяльності підприємства, діагностика результатів господарювання суб'єкта економічної діяльності не повинна зупинятись, оскільки отриманий прибуток є лише результатом діяльності підприємства, який потрібно порівняти з витратами, що несе підприємство для отримання відповідного ефекту. При цьому, дослідження, як прибутковості підприємства, так і його рентабельності необхідно здійснювати не тільки в цілому по підприємству, а і за окремими його напрямками діяльності.

3. Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» середнє за своїми розмірами, яке станом на 2023 рік має в своєму

розпорядженні 1941 га сільськогосподарських угідь, розмір яких протягом періоду дослідження практично не змінювався, та 45 працівників станом на початок 2024 року. Підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Основні види культур – це озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка та соняшник.

4. Аналіз показників економічної ефективності діяльності підприємства засвідчив, що протягом 2021-2023 років результати господарської діяльності товариства значно коливалися. Так, найбільший прибуток у підприємства був у 2022 році при найменшому отриманому доході протягом трьох останніх років, а 2023 рік відзначився збитковою діяльністю підприємства незважаючи на те, що кількість отриманого чистого доходу трохи менша ніж у 2021 році. Така ситуація пояснюється суттєвими коливаннями цін на виготовлену продукцію та витратами, які несе підприємство в процесі виробництва та реалізації готової продукції. Суттєвий вплив на кінцеві результати діяльності підприємства також мають природно-кліматичні умови та воєнний стан в нашій країні.

В цілому, у 2023 році в порівнянні з попередніми 2021 та 2022 роками господарська діяльність підприємства значно погіршилась незважаючи на всі намагання підприємства оновлювати сучасний стан матеріально-технічної бази підприємства та збільшення працівників підприємства, про що свідчать критерії економічної ефективності норма прибутку (знизилась на 23,07 відсоткових пункти і станом на 2023 рік склала -8,8%), валова рентабельність виробництва (знизилась на 0,65 відсоткових пункти і станом на 2023 рік склала -0,17%) та чиста рентабельність продаж, яка також скоротилась на 47,1 відсоткових пункти в порівнянні з 2021 роком і станом на 2023 рік склала -17,81%.

5. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства свідчить, що у 2023 році в порівнянні з 2021 роком за усіма періодами ліквідність підприємства погіршилась, і в цілому має негативну тенденцію, незважаючи

на той факт, що загальна та проміжна ліквідності підприємства відповідають їх нормативним значенням. Так, загальна ліквідність підприємства скоротилась на 0,3, а проміжна на 0,5, склавши у 2023 році 1,5 та 1,2 відповідно. Щодо абсолютної ліквідності підприємства, тобто миттєвої його платоспроможності, зазначимо, що даний показник не тільки має тенденцію до скорочення, але він і не відповідає його нормативному значенню. Все це говорить про зростаючу дебіторську заборгованість на підприємстві, що призводить до необхідності підприємства постійно користатись короткотерміновими кредитами для можливості ведення непривного процесу відтворення продукції. В цілому, можемо зазначити, що товариство ліквідне та платоспроможне. Проте, йому рекомендується переглянути свої договірні умови з реалізаторами продукції (або навіть і своїх партнерів) з метою скорочення своєї дебіторської заборгованості.

6. Діагностика фінансової незалежності підприємства свідчить, що протягом періоду дослідження товариство було фінансово автономним, платоспроможним (коефіцієнти фінансової незалежності та концентрації позикового капіталу навіть в найгірший для підприємства 2023 рік перевищили їх нормативне значення і склали 0,68 та 0,32 відповідно) і мало невеликий обсяг довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикового капіталу. Проте, підприємство має певні проблеми із скороченням питомої ваги власного капіталу в загальній сумі балансу підприємства та із суттєвим зменшенням робочого функціонуючого оборотного капіталу в частині власного капіталу, що скорочує його можливість своєчасно сплачувати миттєві поточні зобов'язання і вести процес розширення своєї діяльності та інвестування.

7. Аналіз прибутковості та рентабельності господарської діяльності підприємства засвідчив, що протягом періоду дослідження товариство мало не стабільні результати своєї діяльності, оскільки всі види рентабельності значно коливалися по роках, але, нажаль, мали негативну тенденцію до

погіршення саме завдяки результатам господарювання 2023 року, коли підприємство замість прибутку отримало суттєвий збиток. В цілому, в 2023 році підприємство зазнало суттєвого погіршення результатів своєї господарської діяльності за комерційним та виробничим напрямом, що вплинуло на погіршення рентабельності активів підприємства та його власного капіталу.

8. На підставі проведеного дослідження щодо типу фінансового потенціалу підприємства було доведено, що протягом 2021 та 2022 років підприємство мало високий рівень фінансового потенціалу, а в 2023 році, у зв'язку із суттєвим збитком за результатами господарської діяльності, практично одразу за більшістю показників попало в низький рівень. Хоча, слід відмітити, що високі показники коефіцієнту власного капіталу, загальної заборгованості та ліквідності підприємства в короткостроковому періоді, дозволяють віднести фінансовий потенціал підприємства до середнього рівня.

9. З метою пошуку резервів максимізації прибутків підприємства було досліджено основні проблеми та ризики, з якими стикаються аграрні підприємства в умовах війни, а саме:

- ✓ проблеми з логістичними шляхами реалізації продукції, зміна яких призводить до підвищення витрат підприємств;
  - ✓ необхідність зміни ділових партнерів, що поставляли сировину підприємствам;
  - ✓ природно-кліматичні умови, які суттєво за останні роки змінились в нашій країні і в цілому у світі;
  - ✓ динаміка цін на експортних ринках;
  - ✓ ціни на енергетичні ресурси;
  - ✓ динаміка обмінного курсу гривні тощо,
- та проаналізовані можливі шляхи покращення результатів фінансової діяльності підприємств, до яких відносяться:

- ✓ зміна насіннєвого матеріалу (потрібно обирати сорти культур, які є більш морозо- та посухостійкі);
- ✓ дотримуватись сівозмін;
- ✓ застосовувати різноманітні новітні технології щодо оцінки стану рослин та ґрунтів;
- ✓ застосовувати більш новітні технології вирощування культур, такі як: No-Till, Strip-Till, Vert-Till, покривні культури, точне землеробство тощо;
- ✓ зміна асортименту вирощування сільськогосподарських культур. Переорієнтуватись на більш нішеві культури, до яких може відноситись вирощування бавовни, яка є основою не тільки для виробництва тканин, що використовуються в легкій промисловості, а і сировиною для виробництва порошку, який нашій країні дуже потрібен в умовах війни;
- ✓ знаходити і застосовувати альтернативні варіанти зберігання сільськогосподарської продукції;
- ✓ використовувати енергозберігаючі технології та біоенергетику;
- ✓ розширювати виробництво овочів або інших культур в закритому ґрунті;
- ✓ частково переорієнтуватись на переробку сільськогосподарської продукції (сировини) з метою отримання більшої доданої вартості після її реалізації тощо.

10. Враховуючи проведені дослідження щодо фінансових результатів діяльності СТОВ «Вікторія» та всі вище перелічені проблеми, ризики і можливі варіанти їх вирішення в процесі господарської діяльності суб'єктів господарювання, підприємству пропонується розширити асортимент виробництва сільськогосподарських культур і зайнятись вирощуванням однієї з нішевих культур – це дайкон. Дайкон, на відміну від представників свого виду, виділяється приємним ароматом та м'яким смаком. Його можна вживати, як у сирому вигляді, так і маринувати. Вартість такого дайкону значно вища ніж сирого. Тому, в подальшому підприємство може зайнятись і переробкою (наприклад, маринуванням) дайкону. Дайкон у своєму складі має

велику кількість мікроелементів, які є корисними для харчування людини. Він поліпшує роботу нервової системи і використовується як заспокійливий продукт. При цукровому діабеті дайкон допомагає нормалізувати рівень цукру в крові, сприяє очищенню організму від шкідливих компонентів і позбавленню від шлаків. Крім того, дайкон рекомендується вживати людям схильним до серцево-судинних захворювань, адже він сприяє пониженню холестерину в організмі та захищає від появи тромбів. Дайкон користується великим попитом у споживачів особливої взимку, коли всі овочі вирощені у закритому ґрунті досить дорогі і не мають тих смакових якостей як овочі, що вирощені у відкритому ґрунті. Ще однією перевагою дайкону є те, що його (як правило) висівають після збору зернових культур, в липні місяці, а збирають в кінці жовтня (до перших морозів). Таким чином, протягом року з 1 га землі підприємство може отримати два види продукції. Існує велика кількість сортів дайкону, які мають різну форму, забарвлення тощо. Найбільшим попитом користується дайкон сорту «Червоне серце» та сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1». Підприємству пропонується вирощувати дайкон сорту «Міно Ерлі Лонг Вайт F1» на 50 га, що знаходяться поряд із водоймищем.

11. Технологія вирощування дайкону досить проста. На початку весни потрібно провести оранку землі та розпушити її. Потім здійснюється висів насіння сівалкою МСНПП Клен 2,8 (або іншої марки) у поєднанні з трактором МТЗ-82. Використовуються різні схеми розміщення рослин дайкону (см): 70×10, 60×10, 60×20, 70×20, 50×20, 45×15. Ми пропонуємо використовувати схему 70х20. Норма висіву насіння на 1 га складає 180 – 200 тис. на 1 га. Насіння висівають у вологу, розпушену землю. Після появи перших сходів необхідно провести обробку дайкону засобами захисту рослин від шкідників. Для цього найчастіше використовують рідину «Децис», норматив використання якої складає 0,3л на 1 га (робоча рідина – 300 л/га). В подальшому необхідно внести добрива для підживлення рослин. Для цього

найчастіше (в залежності від ґрунту) використовують наступні мінеральні добрива:

- суперфосфат (норма внесення складає від 2,5 - 3,0 ц/га);
- аміачна селітра (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га);
- хлористий калій (норма внесення від 1,5-2,0 ц/га).

Важливою частиною в процесі вирощування дайкону є його полив. Звісно, дайкон може рости і без поливу, але його урожайність та якість продукції багато в чому залежить саме від своєчасного зволоження ґрунту. Протягом періоду вирощування дайкону його рекомендується поливати 2-3 рази. Збір урожаю проводиться приблизно у жовтні місяці (до перших морозів). Це дозволяє краще і довше зберігати дайкон. Збір врожаю проводиться трактором МТЗ-82 у поєднанні з дворядною тракторною скобою.

12. Для здійснення інвестиційного проекту підприємству на початку потрібно мати 2562000,0 грн. для закупівлі мобільної дощувальної машини та насіння. Всі інші засоби виробництва у підприємства є в наявності. Оскільки, в останньому звітному році підприємство отримало збитки, йому пропонується взяти кредит в банку і в розрахунках інвестиційного проекту закласти його під 25% річних. Запропонований відсоток враховує облікову ставку НБУ, яка станом на жовтень 2024 року складає 13%, та відсотки по кредитах в різних банках. Життєвий термін проекту 3 роки. Повернення тіла кредиту разом з відсотками планується здійснити протягом двох років.

13. Під час розрахунку операційних витрат було встановлено, що на виробництво та реалізацію дайкону загальна сума щорічних витрат протягом трьох років буде складати 2971596,5 грн. Витрати по фінансовій діяльності, що пов'язані з виплатою кредиту та відсотків по кредиту, щорічно протягом двох років будуть складати 1921500,0 грн.

14. На підставі розрахованих індикаторів інвестиційного проекту було встановлено, що проект є доцільним і рекомендується до впровадження оскільки рентабельність інвестицій складає 116,9%, а період окупності проекту менше ніж два роки.

15. Оцінка ризиків інвестиційного проєкту за методом аналізу сценаріїв дозволила встановити, що підприємство навіть за гіршим варіантом сценарію отримає запланований дохід від реалізації продукції, а можливе відхилення кількості очікуваного доходу від запланованого може складати 1487,9 тис. грн. або 25,3%.

Оцінка ризиків за методом зони виробничої стійкості довела, що точка беззбитковості при ймовірному сценарію 0,2, який свідчить, що витрати на виробництво дайкону збільшаться на 40,0%, підприємству необхідно буде реалізувати продукції на рівні 1033,77 ц, замість 744,66 ц запланованих щоб покриття свої витрати, що на 38,8% більше від запланованої кількості

16. Показники економічної ефективності вирощування дайкону довели, що його виробництво буде прибутковим навіть перші два роки, коли підприємство буде повертати кошти за кредитом разом з відсотками (рівень рентабельності в перші два роки складе 20,07%). На третій рік рентабельність вирощування дайкону сягне 97,71% або підприємство отримає майже 98 копійок на кожну вкладену гривню у виробництво дайкону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний бізнес: Інформаційний довідник / Управління агроекспертизи департаменту підтримки агробізнесу та ESG напрямку АТ «Креді Агріколь Банк», 2023. – 46 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2015. – 783 с.
3. Аналіз фінансового стану підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/11570718/ekonomika/analiz_finansovogo_stanu_pidpriyemstva
4. Бавовна і снаряди. Як Україна робить перші кроки до виробництва пороху [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/10/1/719989/>
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с.
6. Вартість мобільної дощувальної машини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agro-ukraine.com/ru/trade/m-1283503/mobilna-doshhuvalna-mashina-rm-italiya-890gx-470-135/>
7. Вартість насіння дайкону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.semena-zhanna.com.ua/uk/catalog/97-semena-redisa-i-daykona/2230-semena-daykona-erli-long-vayt-f1/>
8. Вартість насіння дайкону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://florasad-agro.com.ua/ua/shop/dajkon-semena>
9. Вартість засобу захисту рослин «Децис» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vitasad.com.ua/ua/p1551543634-insektitsid-detsis.html>
10. Вартість хлористого калію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agropritok.com.ua/kaliy-khlorystyy-1466/>
11. Вартість суперфосфату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prom.ua/ua/p1940635482-superfosfat-25kg.html>

12. Вартість аміачної селітри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prom.ua/ua/p4263813-selitra-ammiachnaya-n344.html>
13. Вартість дайкону в «Produktoff» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://produktoff.ua/dnipro/01/product/redka_dajkon_vesovaya-1054660-ua
14. Вартість дайкону в «Метро» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://metro.zakaz.ua/uk/products/ovochi-rediska—metro28503800000000/>
15. Вартість дайкону в «Fruit-time» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fruit-time.ua/product/redis-daikon-imp.html>
16. Вартість дайкону в «Сільпо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://silpo.ua/product/redka-daikon-141960>
17. Гусева О.Ю., Воскобоева О.В., Ромащенко О.С. Економічна діагностика: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2021. 164 с.
18. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
19. Економічна діагностика: Підручник / В.Л. Дикань, І.В. Токмакова, В.О. Овчиннікова та ін. – Харків: УкрДУЗТ, 2022. – 284 с.
20. Інтернет-магазин товарів для суші «Японський квартал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yaponskiy-kvartal.com/ua/p81478903-redka-marinovannaya-dajkon.html>
21. Косянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.І., Швил В.В. Економічна діагностика: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.Ф. Косянчук - Львів: Новий Світ - 2000. 2007. - 452 с.
22. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В. Економічний аналіз и діагностика стану сучасного підприємства / видання 2-ге перероблене та доповнене. Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — 400 с.

23. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика. 2-ге вид. [текст]: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2017.–456 с.
24. Мінімальна зарплата в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>
25. Рада ухвалила закон про бавовник: потрібен для виробництва пороху [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/23/712797/>
26. Рижиков В.С., Яковенко М.М., Латишева О.В., Дегтярьова Ю.В., Щелокова А.Л., Коваленко О.О Проектний аналіз: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — 384 с.
27. Савицька О.М., Салабай В.О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7126>
28. Сарай Н.І. Економічна діагностика. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Економіка підприємства» усіх форм навчання. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 165 с.
29. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. Ред. Н.С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 402 с.
30. Ціни на бензин, дизель, газ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://auto.ria.com/uk/toplivo/>